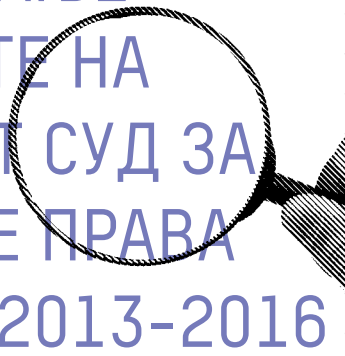

РЕФОРМИТЕ НАСПРОТИ ПРАВАТА

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN OTBOPEHO
SOCIETY OPICTEBO
MACEDONIA MAKEDONIJA

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ОДЛУКИТЕ НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО ПЕРИОД 2013-2016

Издавач:

Фондација Отворено општество – Македонија

За издавачот:

Фани Каранфилова - Пановска

Уредници:

Нада Наумовска

Данче Даниловска – Бајдевска

Автори:

Мирјана Најчевска

Сашко Тодоровски

Дизајн:

КОМА

Лектура:

Абакус

Превод:

Весна Андоновска

+ + + + +

Издавачот особено му се заблагодарува на Дарко Павловски за дадениот осврт и придонес кон оваа анализа.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.645.2(44)(094.8)"2013/-16"

НАЈЧЕВСКА, Мирјана

Спроведување на одлуките на Европскиот суд за човековите права во период 2013-2016 / [автори: Мирјана Најчевска, Сашко Тодоровски ; уредници: Нада Наумовска, Данче Даниловска - Бајдевска]. - Скопје : Фондација Отворено општество - Македонија, 2017. - 50 стр. ; 21 см. - (Реформите наспроти правата ; кн. 3)

ISBN 978-608-218-253-7

1. Тодоровски, Сашко [автор]

а) Европски суд за човекови права (Стразбур) - 2013-2016 - Одлуки

COBISS.MK-ID 103856138

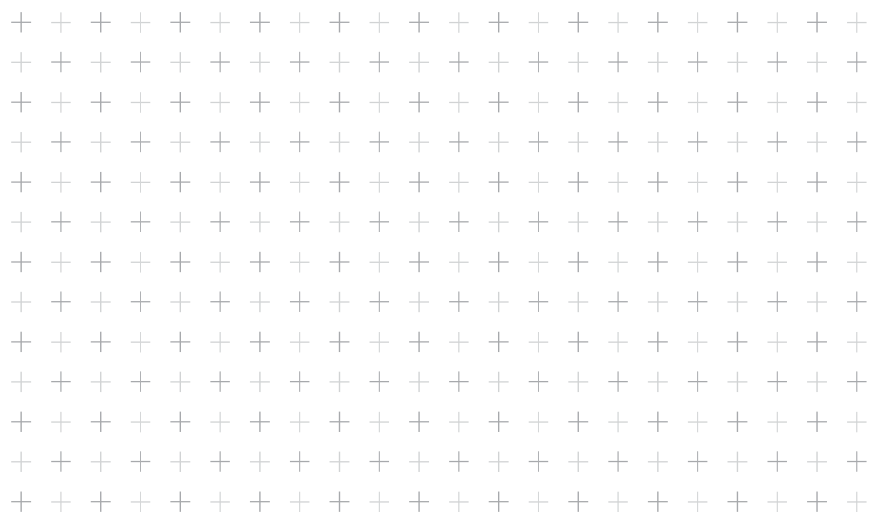

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	7
1. ВОВЕД	9
2. ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И ОРГАНИЗАЦИОНЕН РАЗВОЈ	11
3. РАЗВОЈНИ ПРОЦЕСИ И ТРЕНДОВИ	15
3.1. СУМИРАЊЕ НА ПРЕТХОДНИТЕ ПРЕПОРАКИ НА СУДОТ (ДО 2012) И НА ПРОМЕНИТЕ НА ЗАКОНИТЕ/ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ ПО 2012 ГОДИНА ПОВРЗАНИ СО ОВИЕ ПРЕПОРАКИ, ОДНОСНО ЗАКОНИТЕ/ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ДАДЕНИТЕ ПРЕПОРАКИ (ВИДИ ЈА ТАБЕЛАТА ВО ПРИЛОГ)..	18
3.2. ПРЕДМЕТНА РАЗВОЈНОСТ НА СЛУЧАИТЕ ВО ПЕРИОДОТ 2013-2016 И РЕПЕТИТИВНОСТ НА ДИРЕКТНИТЕ И ИНДИРЕКТНИ ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ОД ЕСЧП	28
3.3. НОВИ И ПОВТОРЕНИ ЗАБЕЛЕШКИ/ПРЕПОРАКИ НА ЕСЧП ВО ПРЕСУДИТЕ ОД ПЕРИОДОТ 2013 - 2016 ГОДИНА	37

4. ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОЕДИНЕЧНИТЕ МЕРКИ И ОБЕСШТЕТУВАЊЕ (ФИНАНСИСКИ ИМПЛИКАЦИИ СПОРЕДБА СО ПРЕТХОДНИОТ ПЕРИОД).....	41
5. ИНДИВИДУАЛНА ОДГОВОРНОСТ.....	45
6. ЗАКЛУЧНИ БЕЛЕШКИ И ПРЕПОРАКИ	47
6.1. ЗАКЛУЧНИ БЕЛЕШКИ	47
6.2. ПРЕПОРАКИ.....	49
АНЕКС 1 – КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ПРЕДМЕТИТЕ ЗА КОИ ЕСЧП ДОНЕЛ ПРЕСУДА ПРОТИВ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2013-2016 ГОДИНА	53
АНЕКС 2 – ПРЕПОРАКИ И ЗАБЕЛЕШКИ НА ЕСЧП ПО ГРУПИ НА СЛУЧАИ.....	59

Едицијата „Реформите наспроти правата“ содржи 5 тематски правни анализи изработени во текот на 2016 година како дел од потпрограмата „Алтернативни закони и политики“ на Фондацијата Отворено општество – Македонија, чија основна цел беше да ги регистрира појавите на ретроградни практики и политики во областите значајни за владеењето на правото и човековите права. Анализите даваат и препораки за надминување на воочените проблеми и претставуваат добра основа за отворање дебата за враќањето на македонското општество на евроинтегративниот пат.

„Реформите наспроти правата“ ги опфаќа следниве теми: **(1)** Ефикасноста на независните механизми за човекови права во Република Македонија; **(2)** Регулаторни тела – успешна придобивка?; **(3)** Имплементација на пресудите на Европскиот суд за човекови права против Република Македонија; **(4)** Определување на поимот „јавен интерес“ – анализа и критички осврт на „јавниот интерес“ во македонскиот правно-политички контекст; **(5)** Телата за човекови права на Обединетите нации и нивните согледувања и препораки за Република Македонија.

Ставовите на авторите содржани во едицијата „Реформите наспроти правата“ не ги претставуваат и отсликуваат секогаш ставовите на ФООМ.

1. ВОВЕД

Анализата на спроведувањето на одлуките на Европскиот суд за човековите права (период 2013-2016) претставува продолжение на претходно направената анализа под наслов „Пресудите (треба да) се имплементираат - анализа на имплементацијата на пресудите на Европскиот суд за човековите права во Република Македонија“ (која го опфати периодот од почетокот на обврската за Република Македонија до крајот на 2012 година).¹

Актуелната анализа, од една страна, има за цел да го заокружи прегледот на одлуките на Европскиот суд за човековите права (понатаму во текстот: ЕСЧП) кои се однесуваат на Македонија (низ призмата на нивното извршување), а од друга страна има за цел да ги исцрта развојните трендови поврзани со постапувањето пред ЕСЧП (како од аспект на областите во кои постапки иницираат граѓаните на Република Македонија, така и од аспект на препораките кои се дадени или пак кои произлегуваат од одлуките на ЕСЧП).

Особено внимание му е посветено на идентификувањето на фактичкото влијание што го извршиле одлуките на ЕСЧП врз развојот на легислативата и правосудната практика во Република Македонија, како и на евентуалното отсуство на реакција од страна на државата, што резултира со повторување на исти или слични препораки.

1 <http://soros.org.mk/dokumenti/Kniga-7-Presudite-treba-da-se%20implementiraat-mk.pdf>

ИМАЈЌИ ГИ ПРЕДВИД ВАКА ДЕФИНИРАНИТЕ ЦЕЛИ, ВО АНАЛИЗАТА СЕ ОПФАТЕНИ:

1. Институционалните промени направени во Република Македонија, со цел да се ефектуира извршувањето на пресудите на ЕСЧП (во периодот 2013-2016 година);
2. Табели со развојните трендови во извршувањето на одлуките – спроведувањето на општите и поединечните мерки (легални и практични промени);
3. Краток приказ на одлуките на ЕСЧП во предмети против РМ во кои е утврдена повреда на ЕКЧП, донесени или објавени во периодот од 2013 до 2015 година;
4. Приказ на повторувањето на одредени препораки, и
5. Финансиските импликации (во споредба со претходниот период).

МЕТОДОЛОГИЈАТА КОРИСТЕНА ПРИ ИЗРАБОТКАТА НА ИЗВЕШТАЈОТ ОПФАЌА:

1. Анализа на законските промени во периодот 2013-2016 година.
2. Анализа на документите поврзани со структурата на телата надлежни за спроведување на одлуките на ЕСЧП и на документите произлезени од досегашната активност на надлежните институции;
3. Информации и податоци за извршувањето на пресудите на ЕСЧП, достапни преку официјалните податоци на Советот на Европа, ЕСЧП и Комитетот на министрите (натаму: КМ или Комитетот), релевантните министерства во Република Македонија и релевантните државни и правосудни органи;
4. Анализа на пресудите против Република Македонија донесени во периодот 2013– прва половина од 2016
5. Споредбена анализа на добиените податоци со податоците од анализата на спроведувањето на одлуките на ЕСЧП за периодот 2002-2012 година.

2. ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И ОРГАНИЗАЦИОНЕН РАЗВОЈ

Во периодот од 2013 година до денес се направени неколку институционални промени во структурите кои се занимаваат со извршувањето на одлуките на ЕСЧП.

Најголеми промени претрпува Меѓуресорската комисија, во чиј состав (со последните измени на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права направени во 2014 година) се вклучени и претседателот на Уставниот суд на Република Македонија, претседателите на апелационите судови во Скопје, Штип, Битола и во Гостивар, како и претседателот на Вишиот управен суд. Од друга страна, намален е бројот на министерствата кои влегуваат во состав на Комисијата (Меѓуресорската комисија е составена од функционерите кои раководат со министерствата за правда, внатрешни работи, надворешни работи и за финансии), меѓутоа зголемена е обврзаноста на присуството (законски е дефинирано како задолжително, а присуството на замениците не може да се искористи како кворум за донесување одлуки).²

² Закон за изменување и дополнување на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/2014

Во периодот од 2013 до 2016 година Бирото за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП има поднесено три извештаи во кои се дадени статистички податоци и квалитативни проценки за работењето на Бирото и постапувањето во врска со донесените одлуки на ЕСЧП.³

Според владиниот агент, во периодот 1998-2014 година најголем број од случаите со кои ЕСЧП комуницира со Република Македонија се однесуваат на предолго траење на постапките, додека „...32 се предмети кои се однесуваат на сериозни аспекти на Конвенцијата“. Ваквата формулација содржински се отсликува и во извештајот, па владиниот агент воопшто не се задржува на континуираниот проблем на долготраењето на постапките (кое, се чини, го смета за прашање од спореден карактер, и покрај тоа што е директно поврзано со загрозувањето на основното човеково право – правото на правично судење, гарантирано со Конвенцијата). Нема посебни извештаи за извршувањето на одлуките на ЕСЧП во кои би биле дадени информации не само за обесштетувањата, туку и за поединечните и посебните мерки кои се спроведени од страна на надлежните органи. На ваков начин, од една страна, не може да се следи влијанието на одлуките на ЕСЧП врз развојот на легислативата (особено во насока на имплементирање на препораките и менување на практиката), додека

од друга страна, се занемарува можноста одлуките на ЕСЧП да станат извор на правото во Република Македонија.

Во периодот од 2013 до 2016, Меѓуресорска комисија, исто како и Бирото, има поднесено три извештаи во кои се дадени податоци за нејзиното работење и за извршувањето на конкретните одлуки на ЕСЧП.⁴ Според извештајот на Комисијата, „Анализата на просечното времетраење на извршувањето на пресудите против РМ, пред Комитетот на министрите, гледано низ призмата на водечките случаи“, покажува дека извршувањето во 11 случаи трае повеќе од пет години, а во исто толку случаи (11), извршувањето трае помеѓу две и пет години. Исто така, во 4 предмети извршувањето на крајот на 2014 година изнесувало помалку од две години (види анекс бр. 5). И во овие извештаи е даден само квантумот на дадените препораки, меѓутоа не се дадени самите препораки, со што не може да се види каде е проблемот доколку не се спроведуваат одлуките на ЕСЧП. Во извештаите не се дадени плановите за акција и не се дадени мерките што ги предложило ова тело до соодветните органи и институции, со цел извршување на пресудите на ЕСЧП. Меѓутоа, во извештаите се спомнува дека се предложени вакви мерки.⁵

³ http://www.pravda.gov.mk/tekstovi3.asp?lang=mak&id=escp_yr

⁴ <http://www.pravda.gov.mk/tekstovi3.asp?lang=mak&id=mkio>

⁵ Во Извештајот од 2013 се вели: „Според својата содржина, усвоените препораки можат да се систематизираат во три групи: оние кои имаат за цел преземање

Во рамките на институционалниот развој, кој може посредно или непосредно да се поврзе со одлуките на ЕСЧП, е и формирањето посебно тело – Совет за утврдување факти и покренување постапка за утврдување одговорност за судиите во 2015 година. Ова тело е формирано со

конкретни мерки во функција на извршување на конкретна пресуда (на пример, препорака за усвојување на определен начелен став од страна на судството, како општа мерка); оние кои имаат за цел прибирање информации со цел да се следат определени состојби или процеси кои се важни од аспект на извршувањето на пресудите, како и нивно проследување до Комитетот на министрите за потребите на следење на процесот на извршување на конкретните пресуди (како, на пример, препорака за доставување податоци за евентуален предлог за повторување на домашната постапка, поднесен од страна на конкретен апликант, во согласност со домашните процесни законодавства и текот, односно исходот на постапката по таквиот предлог), и третиот вид кои имаат за цел анализирање на определени состојби со цел да се согледаат потребите за видот и содржината, најчесто на општите мерки што треба да бидат преземени или можеби се веќе преземени (најчесто во ситуации кога пресудите се однесуваат и лоцираат повреди во врска со настани што се случиле во период на значително поголема временска дистанца од моментот на донесување на пресудата на ЕСЧП, па притоа е особено важно да се согледаат, на пример, евентуалните промени во законодавството или практиките настанати во меѓувреме).“

Во Извештајот од 2014 година се вели: „... на првиот состанок за 2013 беа усвоени вкупно дваесет и пет заклучоци кои се однесуваат на десет пресуди ставени на дневниот ред на седницата. Од усвоените заклучоци пет се однесуваат на двете пресуди кои за првпат беа разгледани.“

Закон⁶ по укинувањето на правилникот со слична содржина од страна на Уставниот суд.⁷ Целта на формирањето на ова тело и дефинирањето посебна постапка за утврдување на одговорноста на судиите е да му помогне на Судскиот совет во случаите кога е сигнализирани проблем во извршувањето на судиската функција. Дел од Законот е оспорен пред Уставниот суд како дискриминирачки, меѓутоа Уставниот суд ја одбил иницијативата за поведување постапка.⁸

6 Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/2015.

7 Одлука на Уставен суд, „Службен весник на Република Македонија“, бр. 127/2010

8 У.Број: 23/2015-0-0

3. РАЗВОЈНИ ПРОЦЕСИ И ТРЕНДОВИ

Во периодот 2013-2015 се направени многу мал број промени во релевантните закони кои се поврзани со препораките дадени во пресудите на ЕСЧП (било да станува збор за директни или за препораки кои произлегуваат од самата пресуда). Во најголем број случаи Судот не дава конкретни решенија за одделните проблеми, туку укажува на проблемот и остава државата да најде најсоодветно решение што ќе го минимизира појавувањето на исти или слични проблеми во иднина. Но затоа, една од клучните надлежности на Меѓуресорската комисија е да ги идентификува проблемите (посочени во одлуките на ЕСЧП или пак поврзани со спроведувањето на овие одлуки), да иницира промени во законите и/или во практиката кои ќе ги адресираат овие проблеми, а понатаму и да го следи менувањето. Отсуството на релевантни законски промени со кои се адресираат овие проблеми е индикатор за неефикасното работење на Комисијата.

И покрај тоа што ЕСЧП во своите одлуки упатува на потребата од законски промени⁹, во овој период не се променети ниту Законот за Јавното обвинителство ниту Законот за судовите. Во истиот период се направени промени во законите за парнична и кривична постапка, Кривичниот законик и во Законот за полицијата, а донесени се и два нови закони кои можат да бидат ставени во контекст на препораките дадени во одлуките на ЕСЧП: а) Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната¹⁰ и б) Законот за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија.¹¹

Во Законот за кривичната постапка се внесени промени¹² според кои раководните службеници од Министерството за внатрешни работи не можат да бидат доделени на Јавниот обвинител по негова наредба.

9 Одлуките/пресудите на ЕСЧП мора да се гледаат низ призмата на едно пошироко толкување, кое го надминува конкретниот случај на кој се однесува таа одлука/пресуда. Имено, ЕСЧП утврдува прекршување на конкретен член на ЕКЧП, а државата треба да ги утврди причините кои довеле до тоа прекршување.

10 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 199/2014

11 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/2015

12 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/2016

Во Законот за полицијата се внесени промени со кои се определуваат дополнителните услови за именување на позицијата директор (во кои не се содржани одредбите со кои се потенцира неказнетоста на лицето кое аплицира)¹³, за одземање на оружјето од полицаецот против кој се води кривична постапка за дело со елементи на насилство, за задолжителниот психијатриски или психолошки преглед, се зголемува бројот на средствата за присилба во случај на демонстрации, се предвидува видеоснимање како дел од полициските овластувања¹⁴ и се формираат посебни организациски единици за борба со организираниот криминал¹⁵.

Во Законот за парничната постапка се внесени промени¹⁶ кои се однесуваат на можноста за полесен достап до документите кои можат да послужат како докази, како и правото за вкрстено испитување на вештаците, сведоците и странките.

Во 2014 година е донесен нов закон - Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Навидум, овој закон би требало да одговори на по-

13 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 41/2014

14 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 33/2015 и 106/2016

15 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 120/2016

16 „Службен весник на Република Македонија“, бр. 124/2015

веќепати споменатите барања за воедначена судска практика. Меѓутоа, Законот ги утврдува единствено елементите за изрекување на казните кои веќе постојат во Кривичниот законик и во Законот за кривичната постапка (особено кога станува збор за спогодувањето и за признавањето на вината), но не обезбедува и еднакво постапување на судот во истоветни или слични ситуации (на пример, од аспект на оценка на соодветноста на спроведените предистражни и истражни мерки, водењето грижа за постоењето тортура или други ограничувања на човековите права кои можат да се појават во текот на постапката).

Во 2015 година е донесен Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија. Со овој закон се формира независно тело кое треба да помогне во спроведување на процедурата за утврдување на елементите на нестручно и незаконско работење на судиите.

Доколку се погледнат препораките (забелешките) дадени од страна на судот и законските промени во периодот што следува по тие препораки, може да се дојде до заклучок дека промените многу малку ги следат препораките.

3.1. СУМИРАЊЕ НА ПРЕТХОДНИТЕ ПРЕПОРАКИ НА СУДОТ (ДО 2012) И НА ПРОМЕНИТЕ НА ЗАКОНИТЕ/ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ ПО 2012 ГОДИНА ПОВРЗАНИ СО ОВИЕ ПРЕПОРАКИ, ОДНОСНО ЗАКОНИТЕ/ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ДАДЕНИТЕ ПРЕПОРАКИ (ВИДИ ЈА ТАБЕЛАТА ВО ПРИЛОГ).

ПРЕПОРАКИ ШТО ПРОИЗЛЕГУВААТ ОД ПРЕСУДИТЕ НА ЕСЧП ¹⁷ ВО ПЕРИОДОТ ДО 2012 ГОДИНА	ПРОМЕНИ ВО ЗАКОНИТЕ, ИНСТИТУЦИИТЕ И ОРГАНИЗАЦИЈАТА НА ПРАВНИОТ СИСТЕМ НАПРАВЕНИ ВРЗ ОСНОВА НА ОВИЕ ПРЕПОРАКИ
<p>СУДЕЊЕ ВО РАЗУМЕН РОК</p> <p>Во законите се дадени генерални одредби кои повикуваат на колку што е можно пократка постапка.</p> <p>Во Законот за парничната постапка во членот 10 се вели: „Судот е должен постапката да ја спроведе без одолжување, во разумен рок, со што помалку трошоци и да ја оневозможи секоја злоупотреба на правата што им припаѓаат на странките во постапката“.</p> <p>Конкретно решение на проблемот постои само во Законот за општата управна постапка, во чл. 35 (вакво решение е формулирано во 2005 година).</p>	
<p>ИНТЕГРАЛНО СМЕТАЊЕ НА РОКОВИТЕ</p> <p>Според ЕСЧП и претходните постапки, значи управните и/или граѓанските постапки и постериорните, извршните постапки, се интегрален или неразвоен дел од правото загарантирано со чл. 6 од Конвенцијата.</p>	<p>Во Законот за судовите, во член 35, како дел од надлежноста на Врховниот суд се истакнува: „... да одлучува по барање на странките и другите учесници во постапката за повреда на правото на судење во разумен рок...“ е дадена и обврската во проценката на повредата на ова право да се тргне од „...принципите утврдени со Европската конвенција за човекови права и основни слободи, и судската практика на Европскиот суд за човековите права“. Меѓутоа, во законите <u>не е воведен како посебен и прецизно дефиниран принципот „единство на постапките“</u> (во смисла на целовитост на постапката од нејзиното административно, преку судското и завршно со извршното спроведување), според кој како интегрален дел на судската постапка ќе се сметаат и претходните, пред сè административната, но и евентуалната постапка за медијација и слично, како и постериорната, односно извршната постапка.¹⁸ Во законите за кривичната и за парничната постапка <u>не се направени промени</u> со кои би се обезбедила грижата на судот за извршувањето, односно за спроведувањето на сопствените одлуки.</p>

17 Види АНЕКС 1 – Забелешки и препораки на ЕСЧП – табеларен приказ

18 „На државите им е дадено одредено дискреционо право за начинот на кој тие ги усогласуваат нивните обврски во врска со оваа одредба. Меѓутоа, правниот лек кој се бара со членот 13 мора да биде „ефективен“ во практиката, исто како и во законот, конкретно во смисла на тоа дека практикувањето не смее да биде неоправдано отежнато заради пропусти на властите на односната држава“ (Митови)

	<p>Извршувањето на одлуките на судот е фактички надвор од нивната контрола (разбрана како контрола која се врши по службена должност, а не како реакција на стореното прекршување што се сигнализира од страна на самата странка). Дури и надзорот над работата на извршителите е ставен во рацете на Министерството за правда, а судовите немаат никаков контакт со процесот на извршување.</p> <p>Во Законот за извршување <u>нема одредби</u> со кои би се воспоставила врска со судот кој ја донел одлуката.</p> <p>Во функција на намалување на траењето на постапката и заштита на луѓето од долготраењето на постапките (затоа што секој орган си го смета само сопствениот дел од постапката), потребно е да се отвори расправа за можните промени кои формално би ја обединиле постапката и би воспоставиле рамковни рокови кои се однесуваат на сите инстанции збирно.</p>
<p>НЕАКТИВНОСТ НА СУДОВИТЕ</p> <p>Скратување, во најмала можна мерка, на периодите во кои судот нема никаква активност.</p>	<p>Во законите за парнична и кривична постапка <u>не постои принципот „нареден ден“</u>, односно максимално скратување на периодот на празен од меѓу одделни активности и, особено, меѓу закажувањето на рочиштата.</p> <p>Во законите за парнична и кривична постапка <u>нема принцип</u> на „ограничено враќање“ од суд со повисок кон суд со понизок ранг (по примерот на Законот за управните спорови, чл. 42-е), со што би се ограничила можноста од повеќекратно враќање на случаите на одлучување на понискиот суд, наместо во одреден момент самиот суд да донесе решение со кое ќе го пресече „пинг-понг“ ефектот.</p>

<p>СЛУЧАИ СО ПОСЕБЕН СЕНЗИТИВИТЕТ</p>	<p>Во законите нема посебни рокови кои се однесуваат на сензитивните случаи, во кои е исклучително важна временската димензија. Прецизирањето на роковите во случаите кога може да се идентификува посебна сензибилност од траењето на постапката за инволвираните страни, може да придонесе за практично остварување на начелото на итност, генерално предвидено во одредени постапки.</p> <p>Кога станува збор за роковите, тие се прецизни во однос на странките, меѓутоа можат да бидат крајно слободно утврдени кога станува збор за судот (на пример, во чл. 72 од Законот за кривичната постапка се вели: „Доколку органот што ја води постапката смета дека обвинетите не можат да имаат ист бранител, ќе ги повика во определен рок да именуваат друг бранител...“; во чл. 351 се вели: „Одложување на одржувањето на главната расправа“; во член 370 се вели: „Главната расправа се одложува само за време додека трае пречката, односно причините кои довеле до одложување, а претседателот на Советот е должен секој нареден месец да го известува претседателот на судот за тоа дали сè уште постојат причини за одложувањето ...). Секоја од овие одредби е законска, меѓутоа води кон неопределено развлекување на постапката (што не води сметка за вкупното траење, кое никаде не е прецизирано, на периодите на неактивност на судот, кога само се чека да помине одредено време и не се опфатени посебните случаи кога станува збор за сензибилни процеси, во кои времето е од исклучителна важност за остварување на правото на индивидуата).</p>
<p>НЕКОНЗИСТЕНТНО СУДСТВО</p> <p>Донесување контрадикторни пресуди (дури и без образложение)</p>	<p>ЕСЧП во своите образложенија се повикува и на Прембулата на ЕКЧП и на еден од основните аспекти на владеењето на правото „правната сигурност“, која предвидува високо ниво на конзистентност во примената на правото.</p> <p>Во 2013 година е донесен Судски деловник¹⁹, во кој е предвидено формирање на Работно тело за стандардизација на постапките во судовите (автоматизиранiot компјутерски систем за управување со судските предмети).</p>

19 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 66/2013

	<p>Во чл. 18 од Деловникот е предвидено: „Претседателот на Судот, доколку во работата на одделите, судските совети и судиите поединци, воочи нееднакво постапување или постапување спротивно на прописите или отстапување од воспоставената судска практика на повисоките судови, доставува писмен предлог да се разгледаат на седница на судиите, оддел или на Специјализираното судско одделение.“ Ова е крајно непрецизна одредба зад која не стојат ниту изградени критериуми, ниту пак процедура за воедначено постапување на самиот претседател на Судот.</p> <p>Меѓутоа, донесувањето контрадикторни пресуди <u>не е разрешено</u> ниту со Деловникот, ниту со донесувањето на Законот за воедначување на казните. Висината на казната не е поврзана со воедначеното применување на Законот. фактички, воедначувањето останува единствено во рацете на Врховниот суд (член 101 од Уставот на Република Македонија и член 37 од Законот за судовите).</p> <p>Според членот 73 од Деловникот: „Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија во рамките на Одделот за судска практика може да формира Работно тело за воедначување и за следење на судската практика во Република Македонија“. Вакво тело не е формирано, а прашањето за воедначување на судската практика останува како системски проблем кој, според ЕСЧП, ја намалува довербата на граѓаните во судството.</p>
<p>ДЕКЛАРАТИВНО НОСЕЊЕ НА ЗАКОНСКИТЕ ИЗМЕНИ</p>	<p>Новиот механизам, предвиден во Законот за судовите, со кој Врховниот суд на Република Македонија одлучува во случаите кога има неразумен период на траење на судската постапка, и покрај тоа што ЕСЧП го препозна како нормативно ефикасен правен лек, е недоволно решение. Ова решение не може да ја замени потребата од реорганизација на судството, со цел да се намали периодот на траење на постапката, како начин за сеопфатен одговор на воочен системски проблем. Во отсуство на системско решение кое би подразбирало суштинска реорганизација на судството (наместо нудење еден правен лек – посебна постапка пред Врховниот суд), се доаѓа до ситуација на постојано продуцирање нови причини за оддолжување на постапките, а со тоа и нови случаи пред ЕСЧП.</p>

СЕРИОЗЕН НЕДОСТАТОК ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ

Неефикасна службена истрага или неспроведување службена истрага
(од аспект на чл. 6, а во врска со чл.3 од ЕКЧП)

ВОВЕДУВАЊЕ ТЕМЕЛНИ И ПРЕЦИЗНИ ПРОЦЕДУРИ ЗА НЕЗАВИСНА ИСТРАГА

Меѓу другото,
ова подразбира:

- + посебни овластувања за ЈО, кога се води истрага над службени лица;
- + обврска за известување на ЈО во случај на истрага над службено лице и водење на постапката по службена должност;
- + обврска за темелна истрага при индицирана тортура (особено во затворените институции);
- + внесување во законите на барањето за високи стандарди на полициските кадри, соодветни технички обуки, соодветна селекција на лицата кои имаат дозвола за носење оружје и на оние кои имаат посебна контрола на овој процес, и
- + постоење на независно тело што би ги спроведувало истрагите за насилство, во кое се вклучени полицајци, односно државни службеници.

Од 2010 не се направени нови промени во Законот за кривичната постапка (освен минорната промена, направена во 2016 година, во врска со неможноста за ангажман на раководни лица од МВР од страна на Јавниот обвинител). Следствено на ова, не се направени ниту промени со кои би се овозможило надминување на проблемот на нееефикасна истрага во врска со членот 3 од ЕКЧП.

Од 2008 година не се направени нови промени ниту во Законот за јавното обвинителство, а од 2010 не се направени никакви промени ниту во **Законот за судовите**.

Во Законот за ЈО не се внесени одредби со кои на ЈО би му се дале посебни овластувања во случаите кога се спроведува истрага над службени лица со посебни овластувања. Овие посебни овластувања би опфаќале посебен начин на избор на луѓе од полицијата, кои би биле под надлежност на ЈО, обезбедување нивна непречена работа и заштита по завршувањето на работата, можност за поширок достап до потребната документација и заштита на сведоците.

Со измените на **Законот за полицијата** од 2012 година²⁰, во членот 18 е внесена измена според која: „Во Централните полициски служби функционира организациска единица за сузбивање организиран криминал и тешки кривични дела, надлежна за спречување и откривање на: „...кривични дела злоупотреба на службена положба и овластување од членот 353 став (5), примање поткуп од значителна вредност од членот 357 и противзаконско посредување од членот 359, сите од Кривичниот законик, извршени од избран или од именуван функционер, службено лице или одговорно лице во правно лице...“.

Според Законот за полицијата: „Организациската единица од ставот 1 на овој член во извршувањето на своите работи соработува и ги спроведува насоките добиени од јавниот обвинител, согласно законот.“ Со оваа измена формално-правно се адресира проблемот на истрагата, меѓутоа со оглед на тоа дека единицата нема никаква самостојност во однос на другите структури на МВР, не може да се очекуваат позначајни резултати.

20 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 145/2012

Со измените од 2015 година²¹ во Законот за полицијата се внесени одредби кои го регулираат статусот на полицискиот службеник против кој се води постапка за сторено кривично дело (член 31, 31-а, 32).

Во Законот за полицијата не се внесени одредби со кои би се адресирал проблемот на соодветноста на полицискиот кадар (знаења, вештини и психичка соодветност) и обуката што би требало да биде гаранција за контролирана и законска употреба на сила (особено на лицата со посебни овластувања) - високи професионални стандарди, соодветна обука, регрутирање и селекција, како и систем на одговорност сè до нивото на небрежност. Како ваква може да се толкува евентуално промената од 2014 година²², според која во членот 95 (во кој се регулираат условите за вработување во полицијата) се додава нова точка со која се бара „со безбедносна проверка да се утврди дека не постои безбедносен ризик од вработување на лицето“. Во истата промена е внесена и одредбата (член 31-а) со која се предвидува задолжителен психијатриски или психолошки преглед за полицискиот службеник против кој е поведена постапка поради насилство.

Во Законот за полицијата нема одредби со кои се воспоставува обврска за известување на ЈО во случај на истрага над државен службеник со посебни овластувања (што ги подразбира сите државни службеници, а особено оние кои се на раководни позиции, на повисоко ниво во синцирот на издавање наредби и сите оние кои имаат овластување за употреба на сила) во случај на нанесени повреди или смрт, меѓутоа во членот 18 е предвидено дека единицата за сузбивање организиран криминал „...соработува и ги спроведува насоките добиени од јавниот обвинител...“. Обврската за известување на ЈО постои само при употреба на огнено оружје (член 81).

Во Законот за полицијата не е направена промена согласно која процедурата во случаите на индицирана тортура ќе се прави по службена должност, а не по барање на самата жртва, и покрај тоа што ЕСЧП сугерира во случаите кога постои сомнение за тортура „штом ќе се запознаат со прашањето, надлежните органи мора да реагираат по службена должност.

21 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 33/2015

22 „Службен весник на Република Македонија“, бр. 41/2014

	<p>Тие не можат да препуштат сè на иницијативата на поединецот да поднесе формално барање или да преземе одговорност за спроведување на какви било истражни постапки“. Според ЕСЧП, ваквите истраги треба да имаат превентивно дејство во иднина.</p> <p>Во законските промени (ниту на нормативен ниту на институционален план) <u>не се содржани препораките</u> на ЕСЧП кои се однесуваат на ефективната истрага на случаите на индицирана тортура, согласно чл. 3 од ЕКЧП (особено во затворените институции каде што се наоѓаат луѓе лишени од слобода).</p> <p>Според Законот за полицијата, до ниво на лесна телесна повреда, што е кривично дело, не одлучува Судот, туку непосредно раководниот полициски службеник, ставен во улога на вешто лице кое треба да разликува лесна телесна повреда од други видови повреди. Кога станува збор за тешка телесна повреда или за смрт, недозволиво е тоа да биде непосредно раководниот полициски службеник, туку многу повисоко и поквалификувано (или надворешно, независно) тело - Единицата за внатрешна контрола. Доколку тие последици настапиле без употреба на огнено оружје, нема потреба ниту да се извести Јавниот обвинител.</p>
<p>ОТСУСТВО НА ОДРЕДБИ СО КОИ ЌЕ СЕ АДРЕСИРА СУДИРОТ НА ИНТЕРЕСИ/ ВЛИЈАНИЈА (РСС/ СУДСКИОТ СОВЕТ И ВРХОВНИОТ СУД НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА)</p>	<p>Во Законот за судовите (во делот за Врховниот суд) и во Законот за Судскиот совет на Република Македонија <u>не се вметнати одредби</u> со кои би се оневозможило ист судија да се појави во ист случај на различни нивоа.</p> <p>Според член 175 од судскиот деловник „Судиите кои учествувале во истиот предмет во суд од понизок степен или во друг орган или претходно биле изземени не можат да го добијат во работа предметот“. Меѓутоа, оваа одредба не обезбедува заштита од влијание во рамките на Судскиот совет и Врховниот суд. Проширувањето на важењето на една ваква забрана може да обезбеди заштита од посредно, но и од непосредно влијание на претходно инволвирани судии преку Судскиот совет и Врховниот суд.</p>

ИЛУЗОРНО ПРАВО

Одлуката која не се спроведува го прави
беспредметно нејзиното постоење

**СУДСКИТЕ ОДЛУКИ МОРА
ДА СЕ ИМПЛЕМЕНТИРААТ
И ЗАДАЧА НА СУДОТ
Е ДА ВОДИ СМЕТКА ОВА
ДА БИДЕ НАПРАВЕНО**

Во измените на Законот за судовите и во текстот на Законот за извршување нема одредби со кои би се предвидело учество на одлучувачкиот суд во контролата на извршувањето на неговата одлука (достапност до таков вид информации кои ќе обезбедат „свест“ за ефектите од одлуката и можност за постапување без интервенција на самата странка).²³ На овој начин би се обезбедило фактичко единство на постапката (која ќе се засметува како целина од предистрагата, па до извршувањето на одлуката на судот, како логичен крај). Ваквата поставеност е поврзана како со засметувањето на траењето на постапката, така и со постоењето ефективен правен лек (кој се мери со крајниот резултат, а не со донесената одлука на судот).

23 „Судот не е уверен со објаснувањето. Во врска со ова се забележува дека не постои законска обврска жалителот да го извести судот дека е извршена исплата на паричната казна. Уште повеќе, жалителот бил уапсен и затворен на 28 октомври 2002 година, над осум месеци, откако е издадена наредба за притвор и откако жалителот ја платил казната. За ова време, одлучувачкиот суд не бил свесен дека жалителот ја извршил наредбата за исплата на казната. Како што препознава државата во своите забелешки, немало размена на информации меѓу одлучувачкиот суд и Министерството за финансии за тоа дека паричната казна е платена. Според мислењето на судот (ЕСЧП, н.з.), пропустот на жалителот да го извести одлучувачкиот суд дека ја платил паричната казна, не може да ја ослободи државата од обврската да има ефективен систем за регистрација на исплатите на судските парични казни“ (*Велинов*). „Во врска со ова, Судот повторува дека повеќекратното повторно судење во рамките на една постапка, открива сериозен недостаток во судскиот систем (види, *mutatis mutandis*, *Wierciszewska v. Poland*, no. 41431/98, § 46, 25 November 2003, and *Pavlyulynets v. Ukraine*, no. 70767/01, § 51, 6 September 2005, во врска со членот 6 од Конвенцијата). Неподготвеноста на првостепениот суд да ги следи инструкциите на повисокиот суд не само што влијае на должината на процедурата, туку исто така му ја одзема ефективност на системот. Во врска со ова, Судот (ЕСЧП, н.з.) смета дека кумулативното одлагање предизвикува да истече законскиот лимит за обвинение за телесни повреди (види го параграф 46 погоре), што придонесува постапката, во тој дел, да отстапи од процедуралните обврски на односната држава, во согласност со член 3 (види, *mutatis mutandis*, *Aleksandr Nikonenko*, cited above, § 45.).“ (*Аслани*).

АПСУРДНО ПРАВО

Отсуство на ефективен правен лек поради
неможност да биде утврден надлежен суд

ПРОГЛАСУВАЊЕ НЕНАДЛЕЖНОСТ НА СУДОТ БЕЗ НАЗНАЧУВАЊЕ ЧИЈА Е НАДЛЕЖНОСТА И УПАТУВАЊЕ POST FESTUM НА ДРУГА ПРАВНА ЛИНИЈА

Од нормативен аспект, нема пречка за остварување на правото на ефективен правен лек. Меѓутоа, во практиката странката е принудена сама да го открива надлежниот орган, откако судот ќе се прогласи за ненадлежен (што е редовна практика дури и на Уставниот суд на Република Македонија).

Во членот 8 од Законот за судовите е предвидено дека судот се повикува на судска ненадлежност само кога со закон е изречно предвидена надлежноста на друг државен орган и кога не може да отфрли барање за остварување на определено право, со образложение дека постои правна празнина и дека е должен да одлучува по него.

Во членот 153 од Судскиот деловник²⁴ е дадена обврската, според која: „Ако судот не е надлежен да постапува по поднесокот, судскиот службеник ја упатува странката до надлежниот орган, а ако странката инсистира поднесокот да се прими во судот, судскиот службеник од ставот 1 на овој член ќе го прими поднесокот и на него ќе ги забележи укажувањата.“

АРБИТРАЖНО ПРАВО / СЛОБОДНА СУДСКА ОЦЕНКА НА ДОКАЗИТЕ

(„подарување верба“) - слободна судска оценка на доказите
(проблем на примена на законите)

СПОРЕД ЕСЧП, ЗАДАЧА НА НАЦИОНАЛНОТО ЗАКОНОДАВСТВО Е ДА ГИ УТВРДИ НАЧИНИТЕ НА КОИ ЌЕ СЕ ВОСПОСТАВАТ ПРАВИЛАТА ЗА ПРИФАЌАЊЕ НА ДОКАЗИТЕ

Во Законот за кривичната постапка не е воведена формална процедура за оценка на доказите и проценка на нивната прифатливост (не е воведен принципот на „прифатлив доказ“). Во ниту еден законски или подзаконски акт не се направени промени во насока на утврдување на правилата за прибирање, испитување и прифаќање на доказите и правилата за избор на сведоци и нивно сослушување и не е адресиран правниот волунтаризам. Во практиката ова се манифестира како потполна слобода на судот да прифати или да не прифати дури и изведување на докази, што директно се рефлектира врз рамноправноста на страните во спорот.

24 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 66/2013

Слободната оценка на доказите доведува до неконзистентност и злоупотреба, што може да се подобри со прецизирање на правилата за оценка на доказите и со воведување на линијата на обврзаност за изведување на одреден вид докази, а отфрлање на доказите врз основа на јасна определба за недозволеност/забрана на изведување на одреден вид докази.

Со отсутството на вакви измени во законодавството, обвинителството и полицијата немаат потреба да применуваат специфични процедури за прибирање докази со цел да обезбедат успешност во постапката, бидејќи нивните докази (па дури и едноставни тврдења) се прифаќаат како валидни, наспроти доказите на странките кои априорно се одбиваат.

МИНИМУМ ПРИТВОР

Принцип во прилог на ослободување наспроти држење во притвор

ПРИТВОРОТ КАКО ПОСЛЕДНА МЕРКА

ЕСЧП многу јасно се изјаснува во прилог на ослободувањето наспроти притворот, како редовен начин на постапување во однос на осомничените/обвинетите. Сериозноста на пресудата (стореното кривично дело) не може да биде единствен релевантен елемент за утврдување на мерката притвор.

Во Законот за кривичната постапка не се внесени такви промени кои би оневозможиле произволно одредување на мерката притвор во многу долг временски период и искористување на оваа мерка како казна.

Во законите не е внесен принципот на „минимум притвор“ како можен коректив, согласно препораките на ЕСЧП, ниту пак императивна одредба со која ќе се фаворизира ослободувањето наспроти притворот.

СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

Суштински елемент на плурализмот

СПОРЕД ЕСЧП, ВОЗМОЖНИ
СЕ ТЕНЗИИ, ПА ДУРИ И
ДЕЛБИ НА ОПШТЕСТВОТО
ВО ВРСКА СО ОДРЕДЕНИ
ИДЕИ И СТАВОВИ, И ТОА
Е СОСТАВЕН ДЕЛ НА
ПЛУРАЛИЗМОТ.

„Улогата на властите
во такви околности
не е да ја отстранат
причината за таквата
тензија со елиминирање
на плурализмот, туку
да обезбедат дека
спротивставените
групи ќе се толерираат
меѓусебно.“

Не е отворена расправа за формулирање на законски
решенија кои би ја ограничиле можноста судовите да
го искористат мислењето на мнозинството како осно-
ва за казнување и/или за ограничување на правата на
оние кои мислат поинаку (особено кога станува збор
за сензибилни прашања, како што е уверувањето, ет-
ничката припадност...).

3.2. ПРЕДМЕТНА РАЗВОЈНОСТ НА СЛУЧАИТЕ ВО ПЕРИОДОТ 2013-2016 И РЕПЕТИТИВНОСТ НА ДИРЕКТНИТЕ И ИНДИРЕКТНИ ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ОД ЕСЧП

Во периодот 2013-2015 година од страна на Советот од 7 судии при ЕСЧП се донесени 25 пресуди во кои е најдена повреда на ЕКЧП, како и една одлука по унилатерална декларација.²⁵ Директните и изведени

²⁵ АНЕКС 1 - Кратко резиме на новите предмети во дадениот период. Предметите се групирани по членови на Конвенцијата, а оние кои се однесуваат на повеќе членови (права) се прикажани во контекст на членот што има доминантен аспект или некаква новина во однос на претходните македонски предмети.

препораки во „новите“ пресуди во голема мера се поклопуваат со оние дадени во претходниот период.²⁶

3.2.1 Предмети во кои е констатирана повреда на членовите 2, 3 и 5

3.2.1.1 Загрозување на животот и малтретирање - членовите 2 и 3 на ЕКЧП (случаите *Китановски*, *Хајрулаху*, *Андоновски*, *Аслани*, *Илиевска*). Република Македонија има веќе востановена „традиција“ на предмети што се однесуваат на различни злоупотреби на службени лица при вршење на нивните службени дејствија.

²⁶ Види АНЕКС 2

Карактеристика на последниов период (2013-2016) е што покрај прекршувањата на процедуралната обврска за државата (ефикасна истрага), може да се забележи и силен тренд на зачестена повреда на нивниот т.н. суштински аспект на членовите 2 и 3 (загрозување на животот со неоправдана употреба на смртоносна сила и малтретирање, вклучувајќи и нанесување телесни повреди). Исто така, карактеристична е обратнопропорционалноста на брзината на постапување – наводните истраги за злоупотребите и пречекорувањата на службените овластувања се одолжуваат до ниво на апсолутно застарување со што тие службени лица остануваат несанкционирани, наспроти брзото, честопати експресно, процесирање на пријавите поднесени против апликантите. Најеклатантни се случаите на *Китановски* и *Хајрулаху* (по познатиот предмет *Ел-Масри*, ова е втор таков предмет против Македонија, каде што се констатира измачување и држење на апликантот incommunicado).

Не помалку драстичен е и случајот *Андоновски*, каде што апликантот бил експресно осуден на условна казна затвор поради физичка пресметка со полициски службеник и негов сосед. Истовремено, кривичната постапка која тој ја иницирал и која морал да ја води самостојно против осомничените полицајци, домашните судови ја затвориле со заклучок дека апликантот наводно се откажува од кривичниот прогон, иако тој тоа конзистентно и континуирано го порекнувал. Во иста на-

сока е и случајот *Аслани*. Европскиот суд во обата случаја 'повторува' дека за конкретниот кривично-правен настан било неопходно кривичното гонење да го води Јавното обвинителство (кое во случајот *Андоновски* дури во три наврати било повикувано од страна на Основниот суд за да ја преземе постапката).

Од предметот Илиевска може јасно да се согледа дека нема никаква или нема соодветна законска рамка за постапување со лицата кои се во душевно растројство, законска рамка која ќе ги заштити правата на оваа категорија лица во комбинација со другите ранливи категории – притвореници, затвореници, пациенти, лица со посебни потреби и штитеници на различни институции и во различни контексти (принципот на објективна одговорност на државата).

3.2.1.2 Ограничувања на личната слобода - член 5 од ЕКЧП (случаите *Велинов* и *Миладинов*). И во предметите по овој член станува збор за континуиран тренд на повторување на прекршувањата од страна на државата, кои биле претходно констатирани во пресудите на ЕСЧП.

Во предметот *Велинов*, при лишувањето од слобода апликантот воопшто не бил информиран за причината за приведувањето, па затоа и не бил во можност веднаш да ја објасни својата ситуација и да ја разјасни настанатата забуна. Неговата тужба за надомест на нематеријална штета била одбиена, иако домашните судови утврдиле дека апликантот не бил

информиран за причините за приведувањето и дека негова „единствена вина“ е што не го известил судот дека уредно ја подмирил својата судски утврдена обврска.

Во предметот Миладинов и др., македонските судови не дале ниту соодветно ниту доволно образложение во колективните решенија за притвор на апликантите, на кои не им била дадена можност усно, на седница пред судот, да ги објаснат своите аргументи за укинување на притворот. Дополнително, ним не им биле доставени одговорите на јавниот обвинител дадени по однос на нивните жалби, што резултирало и со процедурална нееднаквост на апликантите со обвинителот.

3.2.2 Предмети во кои е констатирана повреда на членот 6

3.2.2.1 Арбитражно право / Слободна проценка на доказите (случаите *Пападакис*, *Иљази*, *Душко Ивановски*, *Хајрулаху*, *Ивановски*). Судовите не дале никакво објаснување зошто доказите понудени од одбраната не дозволуваат да бидат изведени, а не ги земаат предвид дури и аспектите од изведените докази што одат во полза на обвинетиот. Во случајот *Пападакис*, ЕСЧП нагласува дека принципот на фер спроведување на судската постапка котира исклучително високо на скалилото на демократијата, па оттука не смее да се жртвува во функција на експедитивно-

ста, дотолку повеќе што (т. 95) државата не понудила никаква рамнотежа во функција на тоа одбраната да може да го испита сведокот, инаку *undercover agent*.

Во случајот *Иљази*, ЕСЧП оди дотаму што констатира дека на *Иљази* не му било дозволено да ја оспори претпоставката дека тој ја натоварил дрогата во камионот. Во случајот *Душко Ивановски* тој дури и не бил присутен – дрогата е најдена во неговиот подрум со оштетен катанец (што можел да го отвори кој било друг), без судски налог и без сведоци на претресот. Судовите им „верувале“ на полицајците и на Бирото за вештачење, како работна единица на МВР!!! Наспроти тоа, ЕСЧП инсистира на ефикасна истрага и на независни експерти.

Во случајот *Хајрулаху* судовите дозволиле изведување докази добиени по пат на тортура, со што целосно го компромитирале целиот судски процес. Посебно е нагласено дека додека определено лице е под контрола на полицијата, товарот на докажување преоѓа на полицијата, која треба да докаже дека немало тортура, додека државните органи не смеат да ја остават индивидуата со приватна тужба да гони службено лице.

Во случајот *Ивановски*, ЕСЧП ја проценува процедурата од аспект на фер судење во целина (независно од тоа дали некои делови од постапката можат да бидат подведени под овој член или не). Од аспект на судот, станува збор за проценка на мож-

носта за донесување арбитражна пресуда на субјективно и на објективно ниво. Во конкретниот случај, арбитражноста е на две нивоа: прво, Комисијата за лустрација, а подоцна и Управниот и Врховниот суд, спротивно на елементарната логика, ги ценеле доказите на лустрираниот како „нерелевантни“, иако тие непосредно се однесувале на конкретни норми, особено членот 4 од Законот за лустрација.²⁷ И второ, Управниот суд едноставно решил, наспроти важечката регулатива, да се задржи само на процесните елементи на управната тужба и воопшто да не ги разгледа мериторните аспекти, односно да ги прифати „фактите“ што ги утврдила Комисијата за лустрација во неконтрадикторна постапка. ЕСЧП го идентификува како повреда тоа што постоела полна надлежност која не била искористена во насока на спротивставување (контра-

дикторност) на фактите. Тоа значи дека нема повреда во однос на пристапот до судот, но има повреда во однос на овозможувањето фер судење (односно, судот, сосема арбитражно отфрлил да ги земе предвид суштинските факти кои одредуваат дали смее или не смее да се ограничи базичното човеково право). ЕСЧП тргнува од ставот дека „горенаведените размислувања се доволни за Судот (ЕСЧП, н.з.) да заклучи дека постапката што е во прашање, земена како целина, не ги задоволува барањата за правично судење“.

3.2.2.2 Организирање на правниот систем / Контрадикторни пресуди (случаите *Балажоски, Стоилковска*²⁸). Контрадикторните пресуди на Врховниот суд во ист случај се спротивни на принципот на правна сигурност. Притоа, нема објаснување за тоа *како и зошто* е донесена пресуда која е сосема спротивна на претходната. Единственото објаснување кое се нуди е дека вредноста на спорот е под еден милион денари (што не го спречило претходно за истиот спор да донесе пресуда).

Државата има обврска да го организира својот правен систем така што нема да има контрадикторни пресуди. Флагрант-

²⁷ Имајќи ги предвид релевантните европски стандарди (погледни ја точка 1 од Упатството цитирано во делот 107 погоре), Судот (ЕСЧП, н.з.) смета дека со цел лустрациската мерка со која се оправдува мешањето во приватниот живот како „потребно во демократското општество“ во рамките на значењето на членот 8 параграф 2 од Конвенцијата, како одредувачки услов за примена на таквата мерка би требало да биде дека лустрираниот не дејствувал под присила. Не е задача на Судот (националниот суд, НМ) да каже која тежина треба да се припише на овој елемент во конкретниот случај. Доволно е да се одбележи дека тоа е суштински фактор во постигнувањето рамнотежа меѓу интересите на националната безбедност и заштитата на загарантираните индивидуални права“ (*Ивановски*)

²⁸ „Јасно е дека таквото толкување на материјалното право било во спротивност со претходните судски случаи, што резултира со дијаметрално спротивни одлуки дадени од страна на Апелациониот суд во идентични случаи ... ист суд применил ист закон на различен начин за исти факти ...“

ната недоследност во примената на правото го подрива кредибилитетот на судовите и ја слабее довербата на јавноста во правниот систем, особено ако Врховниот суд наместо да го примени принципот *ratione valoris* (што подразбира суштинска вредност) одбива надлежност заради (финансиската) вредност на спорот. ЕСЧП порачува дека независно од материјалната вредност, Судот требало да ја цени суштинската вредност на спорот и заради тоа да ја прифати надлежноста.

3.2.2.3 Илузорно право / Неисполнување на судските одлуки (случај *Миткова*). Врховниот суд, односно Управниот суд, се појавуваат како немоќни наспроти органот на државната администрација кој решително се држи за сопствената одлука и не ја менува ниту по судски налог. Во случајот *Миткова*, Фондот за здравствено осигурување е „посилен“ и од Министерството за здравство и од Врховниот суд (кој во првиот период бил надлежен за управните спорови), а потоа и од Управниот суд, кој веднаш пресудил во полза на Фондот, дури и без закажување усна расправа (што е, само по себе, прекршување на чл. 6).

3.2.2.4 Сериозен недостаток во правниот систем / Судска пристрасност (случаите *Поповски*, *Геровска Попчевска*, *Попоски* и *Дума*, *Јакшовски* и *Трифунски*). Постоенето на ваков сериозен недостаток во правниот систем значи дека се подрива довербата на јавноста во судскиот систем. Доколку тоа доаѓа од Врховниот

суд, подривањето на кредибилитетот достигнува највисоко ниво. А ако на сето тоа се додаде и отворениот политички притисок и насочувањето на судовите да пресудат во согласност со потребите на една политичка гарнитура, тогаш е сосема извесно дека станува збор за инструментализација на судството за партиски цели.

Во случајот *Поповски*, првостепениот суд во Скопје развлекувал сè додека не настапило апсолутно застарување, со веројатна мотивација дека тужител е вујкото на разрешениот од МПЦ владика – Јован Вранишковски.

Во случајот *Геровска Попчевска*, претседателот на Врховниот суд учествувал во постапката за разрешување, и како иницијатор и како „обвинител“ и како член на пленарната седница, па и како потписник на мислењето. Македонија не понудила доказ за тоа дека има одредба со која се избегнува ваквата пристрасност (како што е, на пример, одредбата 28 од Правилникот на ЕСЧП) или дури и дека има таква практика.

Во случаите *Попоски* и *Дума*, исто како кај *Геровска Попчевска*, се работи за различни својства на претседателот на Врховниот суд, со што всушност по повеќе декади во македонскиот правен систем се враќа принципот „кадија те тужи - кадија те суди“ и тоа, ни помалку ни повеќе, на ниво на Судскиот совет на Република Македонија и Врховниот суд на Република

Македонија. Кај *Дума*, ЕСЧП посебно го нагласува и фактот дека дошло до (веројатно, за нив незамислива појава) примена на *copy-paste*: РСС донел одлука во согласност со барањето на Министерот за правда, а Панелот на ВСС донел одлука во согласност со наодите на Судскиот совет! Оттука, ЕСЧП категорички нагласува дека не е доволно да се плати отштета, туку мора да има и системска промена²⁹.

Идентични се и случаите *Јакшовски* и *Трифунски*, обајцата разрешени од судска должност во постапка во која е применет принципот „кадија те тужи - кадија те суди“. Обидот на Владата да ја оправда постапката со бројноста на РСС (само двајца од членовите на РСС биле „тужители“, а РСС одлучува како 15-члено тело) ЕСЧП го отфрла со индигнација и донесува пресуда дека со тоа е повреден чл. 6 од ЕКЧП. Исто така, ЕСЧП сега веќе отворено наведува дека е потребна „промена на правниот систем“ со цел да не се повто-

руваат ваквите прекршувања и ја повторува забелешката дека е потребна реституција, односно повторно да се отворат случаите и да се преиспитаат разрешувањата на овие двајца судии.

Во лустрацискиот случај *Ивановски* може да се зборува и за издигање на судската пристрасност на ниво на инструментализација на судството од страна на извршната власт. Дури и ЕСЧП прави своевиден преседан и отворено го наведува јавното писмо на Премиерот (тогаш Никола Груевски, наша заб.) од 20.9.2010 година како отворено инструментализирање на Врховниот суд, со цел да се издржи на курсот на „лустрациската осуда“ на Ивановски. Понатаму, во пресудата се одбележани „унапредувањата“ на двајца судии од Управниот во Вишиот управен суд и од Врховниот во Уставниот суд по донесувањето на одлуките за лустрирање на Ивановски. ЕСЧП, во не многу завиткана форма, укажува дека тоа што Законот е донесен 16 години по осамостојувањето на земјата само по себе отвора сомнежи за целисходноста на тој закон. Во пресудата е интегрално внесен актот на Советот на Европа, што скратено можеме да го наречеме Водич за лустрација, со цел во мислењата на ЕСЧП следствено да се укаже на тоа дека во случајот на Македонија и случајот *Ивановски* биле прекршени практично сите точки од овој Водич, било нормативно било во примената на внатрешното право на Македонија. ЕСЧП ја одбележува и законската промена, односно

29 “Судот (ЕСЧП, н.з.) смета дека систем во кој членовите на ВСС кои ја спроведувале истрагата и ја воделе оспорената постапка, а кои подоцна учествувале во донесувањето на одлуката жалителот да биде отстранет од функција, фрла сомнеж врз непристрасноста на тие членови кога решаваат за основаноста на случајот на жалителот (see *Mitrinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 6899/12, § 45, 30 April 2015 and *Oleksandr Volkov*, cited above, § 115).

“49. Судот (ЕСЧП, н.з.) заклучува дека конфузијата на улогите на тужителите во оспорената постапка, која резултира со одбивање на жалителот, создава сомнеж за непристрасноста на ВСС.

донесувањето на Законот за завршување на процесот на лустрација на 1.9.2015 година, но со нагласка дека сè уште се можни проблеми во случаите што треба да ги заврши Комисијата за лустрација во двегодишниот период по стапувањето во сила на Законот.

3.2.2.5 Неактивност на судовите (случај *Велинов*). Констатирани се огромни периоди кога судовите не презеле никаква активност. Во случајот *Велинов*, на пример, без видлива причина предметот стоел во судот³⁰ четири години. Иако ЕСЧП не го нагласува тоа, сепак е јасна импликацијата на т.н. „економско ропство“ (израз на НМ), односно служење затворска казна за финансиски долг. Во случајов не е посочено дека државата се обидела да ја наплати паричната казна со други методи (извршување над финансиски средства, материјален имот итн.)³¹.

3.2.2.6 Апсурдно право (случаите *Митови*, *Ивановски*). Појавата во судовите, а во тој контекст и државните органи, да прогласат ненадлежност без да посочат кој е надлежен, ЕСЧП ја третира како апсурдност на системско ниво. Во слу-

чајот *Митови*, покрај екстремното развлекување на постапката и обесмислувањето на заштитните механизми, судот едноставно се огласил за ненадлежен за спроведување на неговите и одлуките на органот за социјална грижа и ја затворил постапката. На овој начин, судот дозволил Центарот за социјални работи да се прогласи за ненадлежен и со тоа да не го спроведе управното решение, односно го затворил случајот како решен.³² Во случајот *Ивановски*, националниот суд констатирал дека би било подобро доколку апликантот презел граѓанска наместо управна постапка, а Владата се обидела да го искористи тоа во одбрана на ставот дека постапката пред националните судови не е завршена. Во однос на тоа, ЕСЧП заклучува дека „Апликантот, поведувајќи управна постапка, го сторил она што разумно можело да се очекува од него... Оттаму, не држи Владината забелешка дека тој не ги исцрпел сите домашни правни средства и истата се отфрла.“

30 „Во поглед на однесувањето на домашните судови, Судот (ЕСЧП, н.з.) забележува дека постапката била во застој повеќе од четири години, додека одлучувачкиот суд го процесирал барањето на жалителот до Јавниот правобранител. За ова време одлучувачкиот суд не презел ниту едно дејствие.“

31 „...произлегува дека не е покрената никаква акција за присилно извршување на пресудата, како што е предвидено во националното право...“

32 “Со оглед на тоа дека жалбата не го одлага извршувањето на овие одлуки, тие станале обврзувачки и извршни во моментот кога биле доставени до страните. Врз основа на фактите, Судот (ЕСЧП, н.з.) забележува дека властите не презеле никакви мерки за да создадат неопходни услови за извршување на наредбите, и покрај тоа што биле свесни за некооперативното однесување на мајката и фактот дека тие имале надлежност самите да постапуваат “ (*Митови*)

3.2.3 Предмети во кои е констатирана повреда на членот 8

Прекршувања на правото на приватен живот - член 8 ЕКЧП (случаите *Поповски, Митови, Ивановски*). Забелешките на ЕСЧП за илузорно и апсурдно право, заедно со другите сериозни недостатоци на македонскиот правен систем, во посочените случаи, меѓу другото, се одразуваат и како повреда на правото на приватен живот, независно од тоа дали повредата е направена од самата држава или од други поединци, а државата не се спротивставила на таквата повреда.

Во пресудата по предметот *Поповски* е утврдено прекршување на позитивната обврска на државата да даде ефективна заштита на репутацијата на жалителот. Покрај развлекувањето до ниво на апсолутно застарување на случајот, домашните судови во ниту еден момент или на кој и да е начин не се произнеле по суштината на наводите на апликантот за штетата што ја нанесуваат објавените содржини.

Во предметот *Митови*, покрај сите слабости манифестирани во управната и во судските постапки (граѓанска и кривична), еден вид крајна последица е невозможност да се одржуваат родителски контакти, што е практично највисокиот облик на нарушување на приватниот живот, вклучувајќи и неводење сметка, па дури и отворено прекршување на принципот „најдобар интерес за детето“.

Во предметот *Ивановски*, ЕСЧП констатира повреда на членот 8 од ЕКЧП во рамките на и онака фелеричната постапка за лустрација, особено од комбинацијата на два фактора: задоцнетата лустрација и контактот со тајната полиција додека апликантот сè уште бил малолетен. На тој начин, и преку овој случај, Европскиот суд истакнува дека македонските органи не само што не воделе сметка за приватниот живот, туку посредно навлегле во сферата што би морала да значи водење сметка за фактот дека станува збор за дете.³³

3.2.4 Предмети во кои е констатирана повреда на членот 1 од Протоколот 1

Прекршувања на правото на сопственост / имот - член 1 од Протоколот бр. 1 на ЕКЧП (случаите *Стојановски и др., Арсовски и др., Андоноски*). Најновиот период во работата на ЕСЧП, кога станува збор за македонските предмети, ги извлекува на површина актуелните задирања во приватната сопственост, што воопшто не беше карактеристика за периодот до 2013 година, освен во корелација со дисолуцијата на СФР Југославија.

³³ “Од истите причини, Судот (ЕСЧП, н.з.) не може да го занемари фактот дека процесот на регрутација на жалителот од страна на поранешната тајна полиција започнал додека тој бил малолетен, и покрај тоа што тој можеби официјално станал соработник кога веќе достигнал возраст од осумнаесет години...”.

Во случајот *Стојановски и др.* се работи за денационализација, а Државното правобранителство се вклучува во предметот откако бил правосудно пресуден, значи во подоцнежна фаза, и тоа преку вонредни правни лекови. Во услови кога нема обврска предвидена во Законот за денационализација за предбележување на таа постапка во катастарска евиденција, правната сигурност била нарушена со несуспендирањето на инаку постарото одобрение за градба. Таквата некоординираност на државните постапки довела до судир што бил разрешен, навидум правно издржано, со употреба на вонредни правни лекови. Токму овој сегмент му послужил на Европскиот суд како основа да утврди дека се изведени арбитражни заклучоци, со што е извршено мешање во сопственичките права на апликантите.

Во случајот *Арсовски и др.* не се работи за денационализирање на имот, туку за нов случај на експропријација на земјиште, при што е доделен надоместок што е целосно диспропорционален со реалната вредност на недвижноста. Имено, Европскиот суд наоѓа дека ниту домашните органи, ниту Владата во постапката пред Судот не дале никакво образложение за тоа зошто закупот, како помалку рестриktivна мерка по однос на сопственичките права на апликантите, не би бил соодветен во дадениот случај, иако домашното законодавство предвидувало таква можност. Тоа е особено индикативно ако се земе предвид фактот дека државата,

слично како и во случајот *Стојановски и др.*, експроприрала земјиште во интерес на приватна компанија. На тој начин, станува логично зошто во домашната постапка при пресметката на надоместокот било целосно занемарено постоењето на минерална вода на експроприраното земјиште.

Во предметот *Андоноски*, на апликантот му е одземено возилото, како предмет со кој е извршено кривичното дело криумчарење мигранти. Иако против апликантот не била поведена никаква кривична постапка и тој во кривичната постапка што се водела против трето лице имал својство на сведок, возилото сепак му е конфискувано, наводно во согласност со одредба содржана во Кривичниот закон. Меѓутоа, во истиот тој закон е предвиден институтот „враќање на конфискуваниот предмет“. Следствено, ЕСЧП повторно констатирал непочитување на приватната сопственост.

3.3. НОВИ И ПОВТОРЕНИ ЗАБЕЛЕШКИ/ПРЕПОРАКИ НА ЕСЧП ВО ПРЕСУДИТЕ ОД ПЕРИОДОТ 2013 - 2016 ГОДИНА

Како нови забелешки, кои не се појавуваат во пресудите од претходниот период, можат да се издвојат:

- + Идентификување на Врховниот суд како извор на правна несигурност (во случаите *Балажовски*³⁴, *Стоилковска*, *Велинов*), а во врска со новата надлежност што се однесува на судење во случаи кога постои развлекување на постапката (долго судење), било да станува збор за мериторно одлучување на Врховниот суд, одбивање да се одлучува мериторно или, едноставно, за прогласување ненадлежност/недопуштеноост (избегнувајќи ја проценката на суштината наспроти финансиската вредност на спорот).

- + Посочување на проблемот на „економското ропство“, односно забрана за лишување од слобода поради долг, при што државата требало да изнајде друг метод за наплата на долгот, а не лишување од слобода (случај *Велинов*)
- + Недостатокот на соодветна отштета во случај на противправно лишување од слобода (случај *Велинов*)
- + Недостатокот од усна расправа (случај *Миткова*)³⁵

34 *Балажовски*: „...[Европскиот] суд смета дека контрадикторните одлуки на Врховниот суд во ист случај и со иста материјална надлежност се во спротивност на принципот на правна сигурност. Донесувајќи различни одлуки за ист случај и во ист вид постапка и на тој начин фактички отповикувајќи ги своите претходни одлуки без образложение, па дури и без спомнување на тие претходни одлуки, Врховниот суд сам по себе станува извор на [правна] несигурност. Едновременно, со тоа и го прекршува принципот на правна сигурност вграден во членот 6/1 на Европската конвенција за човековите права.“

35 „...[Европскиот] суд понатаму констатираше дека ... Врховниот суд ... повеќепати го вратил случајот [на првостепениот суд] поради контрадикторни докази по прашањето дали странката можела да биде медицински третирана во земјата ... смета[јќи] дека се работи за пресудно прашање ... [како и] дека странката барала од судот усна расправа на која ќе бидат распрашани сведоците ... Административниот суд, сепак, без образложение одбил одржување усна расправа... [Оттука, Европскиот] суд не е убеден дека постоеле исклучителни околности што би го оправдале неодржувањето на усната расправа. Следствено, има прекршување на членот 6/1 од Европската конвенција за човековите права...“

Идентификувањето на Врховниот суд како извор на правна несигурност, само по себе претставува системска забелешка:

„...КОНТРАДИКТОРНИТЕ ОДЛУКИ НА ВРХОВНИОТ СУД ВО ИСТ СЛУЧАЈ И СО ИСТА МАТЕРИЈАЛНА НАДЛЕЖНОСТ СЕ ВО СПРОТИВНОСТ СО ПРИНЦИПОТ НА ПРАВНА СИГУРНОСТ. ДОНЕСУВАЈЌИ РАЗЛИЧНИ ОДЛУКИ ЗА ИСТ СЛУЧАЈ ВО ИСТ ВИД ПОСТАПКА И НА ТОЈ НАЧИН ФАКТИЧКИ ОТПОВИКУВАЈЌИ ГИ СВОИТЕ ПРЕТХОДНИ ОДЛУКИ БЕЗ НИКАКВО ОБРАЗЛОЖЕНИЕ, ПА ДУРИ И БЕЗ СПОМНУВАЊЕ НА ТИЕ ПРЕТХОДНИ ОДЛУКИ, ВРХОВНИОТ СУД САМ ПО СЕБЕ СТАНУВА ИЗВОР НА [ПРАВНА] НЕСИГУРНОСТ.“³⁶

Имено, Врховниот суд треба да се појави како конечен регулатор и конечен коректив на работата на сите други судови. На овој суд му е доделена функцијата за воедначување на примената на правото (како една од функциите кои се насочени токму кон обезбедување правна сигурност). Деформациите во работата на овој суд (дури до ниво на извор на правна несигурност) се одразуваат на целокупниот правосуден систем.

Ако забелешките на ЕСЧП дадени во одлуките за периодот 2013-2015 година, се погледнат од аспект на повторувањето истоветни или слични забелешки, тогаш може да се констатира дека проблеми-

те само се напластуваат, односно дека одлуките на ЕСЧП не се искористени во насока развој на нормативата и институциите, со цел да се адресираат повредите на човековите права кои се веќе сигнализирани или воочени. Не се направени таков вид законски и институционални промени кои ќе обезбедат поголема и поефикасна заштита на правата и слободите на граѓаните.

Од друга страна, отсуството на анализа на овој феномен на повторување на истоветни препораки во рамките на органите задолжени за следење на извршувањето на пресудите на ЕСЧП и отсуството на иницијативи за промени кои би ги адресирале ваквиот вид препораки, е индикатор за тоа дека државните институции не ги исполнуваат договорените обврски во однос на ЕСЧП и дека пресудите на ЕСЧП не влијаат на подобрување на заштитата на правата и слободите на луѓето во Република Македонија.

Доколку ова се стави во контекст на забелешките и препораките добиени во извештаите поврзани со пристапните активности на Република Македонија кон ЕУ³⁷, со извештајот на Прибе³⁸ и извештајот на Стејт Департманот за состојбата со човековите права во Република Македонија³⁹ (во секој од овие извештаи,

³⁷ <http://www.pravdiko.mk/izvestai-od-ek/>

³⁸ <http://telma.com.mk/vesti/shto-sodrzhi-izveshtajot-na-pribe-celosen-tekst>

³⁹ <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/#wrapper>

³⁶ Балажоски

меѓу другото, е акцентирана потребата од поголема отчетност на институциите), може да се изведе заклучок за потребата од длабока реформа како на нормативата (целокупната законска регулатива која се однесува на правосудството), така и на институциите (судови, јавно обвинителство, полиција, затворски служби).

Според Извештајот за работата на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на ЕСЧП за 2015 година⁴⁰, на 16.9.2015 година е одржана посебна седница на Комисијата, а во врска со „Планот на активности на Владата на Република Македонија, подготвен врз основа на Листата на итните реформски приоритети, кој се однесува на извршувањето на пресудите на ЕСЧП.“ Според овој извештај: „Како резултат на одржувањето на оваа седница, беше усвоена Листата на итни реформски приоритети во делот што се однесува на извршувањето на пресудите на ЕСЧП, и истата беше дисеминирана до сите релевантни домашни институции“. За потребите на истражувањето не беше можно да се добијат записници од седниците на Комисијата, ниту пак оваа листа на препораки.

40 http://www.pravda.gov.mk/documents/lzvestaj_megjuresorska_2015.pdf

4. ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОЕДИНЕЧНИТЕ МЕРКИ И ОБЕСШТЕТУВАЊЕ (ФИНАНСИСКИ ИМПЛИКАЦИИ СПОРЕДБА СО ПРЕТХОДНИОТ ПЕРИОД)

ВО ПЕРИОДОТ 2013-2016 НЕМА ЗНАЧАЈНИ ПРОМЕНИ
ВО ФИНАНСИСКИТЕ ИМПЛИКАЦИИ.

РЕДЕН БР.	ПРЕДМЕТ	ОСНОВА И ЧЛЕН	ПРАВИЧЕН НАДОМЕСТОК ЗА МАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА (ВО ЕУР)	ПРАВИЧЕН НАДОМЕСТОК ЗА НЕМАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА (ВО ЕУР)	ТРОШОЦИ (ВО ЕУР)
1.	<i>Арсовски и др. 30206/06</i>	Пресуда, член 1 од Протокол бр. 1	Сè уште не е одлучено	9.000	
2.	<i>Поповски 12316/07</i>	Пресуда, член 6 и член 8		4.500	2.650
3.	<i>Стојановски и др. 174/09</i>	Пресуда, член 1 од Протокол бр. 1	Сè уште не е одлучено	9.000	

4.	<i>МИТОВИ</i> 53565/13	Пресуда, член 8 и член 13		20.000	850
5.	<i>МИТЕВСКИ</i> 52840/09	Одлука со унилатерална декларација, член 6 и член 1 од Протокол бр. 1	2.600 (по сите основи, за севкупната штета и трошоци)		
6.	<i>АНДОНОСКИ</i> 16225/08	Пресуда, член 1 од Протокол бр. 1	Враќање на конфискувано возило или 10.000	3.000	115
7.	<i>ПАПАДАКИКС</i> 50254/07	Пресуда, член 6			
8.	<i>БАЛАЖОСКИ</i> 45117/08	Пресуда, член 6			
9.	<i>СТОИЛКОВСКА</i> 29784/07	Пресуда, член 6	6.880	3.100	850
10.	<i>ВЕЛИНОВ</i> 16880/08	Пресуда, член 5 и 6		1.500	1.260
11.	<i>ИЃАЗИ</i> 56539/08	Пресуда, член 6		2.400	
12.	<i>МИЛАДИНОВ И ДР.</i> 46398/09, 50570/09 и 50576/09	Пресуда, член 5		9.000	1.350
13.	<i>ДУШКО ИВАНОВСКИ</i> 10718/05	Пресуда, член 6			
14.	<i>КИТАНОВСКИ</i> 15191/12	Пресуда, член 2 и 3		9.000	950
15.	<i>МИТРИНОВСКИ</i> 6899/12	Пресуда, член 6		4.000	1.400
16.	<i>ИЛИЕВСКА</i> 20136/11	Пресуда, член 3		5.000	300

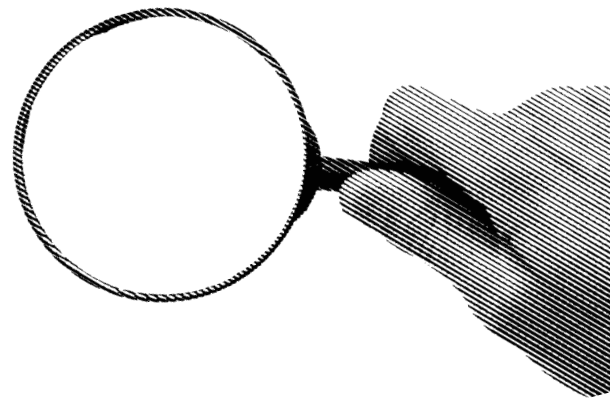
17.	<i>Николова</i> 31154/07	Пресуда, член 6		3.600	
18.	<i>Ефтимов</i> 59974/08	Пресуда, член 6		3.900	1.000
19.	<i>Андоновски</i> 24312/10	Пресуда, член 3		15.000	
20.	<i>Миткова</i> 48386/09	Пресуда, член 6		5.000	850
21.	<i>Хајрулаху</i> 37537/07	Пресуда, член 3 и 6		7.000	1.010
22.	<i>Аслани</i> 24058/13	Пресуда, член 3		11.700	
23.	<i>Попоски и Дума</i> 69916/10 и 36531/11	Пресуда, член 6		8.000	150
24.	<i>Јакшовски и Трифуневски</i> 56381/09 и 58738/09	Пресуда, член 6		8.000	300
25.	<i>Геровска Попчевска</i> 48783/07	Пресуда, член 6		4.000	900
26.	<i>Ивановски</i> 29908/11	Пресуда, член 6 и 8		4.500	850

ВКУПНА СУМА ЗА ИСПЛАТА ВРЗ ОСНОВА НА ОДЛУКИ ДОНЕСЕНИ ОД СОВЕТ ОД 7 СУДИИ (2013-2015)	ВКУПНА СУМА ЗА ИСПЛАТА ВРЗ ОСНОВА НА ПРИЈАТЕЛСКО СПОГОДУВАЊЕ	ВКУПНА СУМА ЗА ИСПЛАТА ВРЗ ОСНОВА НА УНИЛАТЕРАЛНИ ДЕКЛАРАЦИИ
184.465 ЕУР	609.238 ЕУР	228.474 ЕУР
Тотал за периодот: 2013-2015	1.022.177 ЕУР	

5. ИНДИВИДУАЛНА ОДГОВОРНОСТ

Досега не е поведена ниту една постапка за индивидуална одговорност на судија врз основа на член 75 став 1 алинеја 11 или алинеите 3, 4 и 7 од Законот за судовите, а во врска со пресуда на ЕСЧП.

6. ЗАКЛУЧНИ БЕЛЕШКИ И ПРЕПОРАКИ

6.1. ЗАКЛУЧНИ БЕЛЕШКИ

Во периодот 2013-2016 година не се направени битни поместувања во развојот на системот на имплементација на пресудите на ЕСЧП, ниту пак е видливо променет односот кон овие пресуди од страна на судовите, Јавното обвинителство, полицијата и другите државни органи кои се дел од системот за спроведување на правото.

Институционалните промени направени во овој период, промените на законите, поставеноста на органот задолжен за следење на имплементацијата на пресудите на ЕСЧП, извештаите на Бирото за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП и извештаите на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на ЕСЧП, укажуваат на многу ниско ниво на разбирање на фактот дека секоја пресуда на ЕСЧП значи дека е направена грешка во заштитата на човековите права и слободи (независно од тоа дали грешката била направена поради несоодветни институционални решенија, несоодветна легислатива

или несоодветна практика). Секоја ваква грешка може и треба да биде индикатор за некој системски проблем (институционален, нормативен или проблем на практиката). Доколку постојат повеќе пресуди на ЕСЧП во кои се појавува истоветна или слична грешка, тоа е веќе сигурен доказ за постоење на системски проблем кој треба да биде адресиран.

Наспроти ова, имплементацијата на пресудите на ЕСЧП, во најголем број од случаите сè уште се сведува на исплата на одредената отштета (или спогодбено утврдена сума), без искористување на овие пресуди во иницирањето системски промени кои ќе ја зајакнат заштитата на човековите права на национално ниво. Пресудите на ЕСЧП многу малку или воопшто не се рефлектираат во менувањето на законите и во практиката во Република Македонија, што резултира со повторување на истоветни или слични случаи пред ЕСЧП, односно, отсуствува соодветна и ефикасна заштита на правата и слободите на граѓаните.

Во анализираниот период не се направени промени во законите со кои би се адресирале проблемите на расцепкано сметање на роковите, периодите на потполна неактивност на судовите, донесувањето контрадикторни пресуди, отсуството на соодветна истрага во случаите кога е involвирана државата како прекршител на законите, судирот на интереси при вертикалното придвижување на судиите, приворот и др. Во услови кога се евиденти-

рани сериозни проблеми во практиката, неопходни се такви законски (нормативни) решенија кои ќе ја вратат практиката и ќе го ограничат просторот за самоволно толкување на законите.

Во Македонија не е изграден ефективен систем што ќе овозможи преточување на пресудите на ЕСЧП во право, односно систем што ќе обезбеди директните и индиректните препораки на судот да бидат искористени во насока на развој на нормативата и институциите, со цел да се минимизираат можностите за истоветни или слични повреди на правата на луѓето. Соодветната примена во моментот зависи од своевидната ригидност на законските решенија и од системот од контролни механизми кои ќе вршат мониторинг и ќе ги регистрираат несоодветните практики.

Телото задолжено за следење на спроведувањето на одлуките на ЕСЧП нема такви ингеренции (неговите препораки и мислења немаат никаква обврзувачка тежина), а Врховниот суд кој легално ја поседува можноста за толкување не ја искористува оваа можност кога станува збор за пресудите на ЕСЧП.

Врховниот и Уставниот суд ретко ги користат пресудите на ЕСЧП во рамките на својата работа, а Врховниот суд не ги искористува во насока на воедначување на правото и градење на правната сигурност (освен во процедурата поврзана со времетраењето на судските постапки).

Отсуството на промени што можеле да бидат направени врз основа на воочените проблеми (особено во правосудниот систем), се рефлектира во извештаите што ги добива Република Македонија, а во кои континуирано се идентификуваат истоветни забелешки (па тие стануваат и уште понагласени и се идентификуваат како извор на конфликти и политичка/правна криза во државата).

Посебен проблем во следењето на работењето на надлежните државни органи за спроведување на пресудите на ЕСЧП и промените кои се предлагаат/иницираат од страна на овие тела, е нетранспарентноста во работењето на овие тела (како од аспект на штуроста на извештаите за своето работење, кои сами ги поднесуваат, така и во однос на игнорирањето на материјалите кои се бараат врз основа на правото на пристап до информациите од јавен карактер), а особено отсуството на експерти и соработката со цивилниот сектор.

Во изминатиов период пресудите на ЕСЧП не извршиле никакво влијание врз казнувањето или напредувањето на инволвираните судии (и покрај актуелната законска можност дадена во Законот за судовите), ниту пак оваа можност дадена во законот е адресирана како несоодветна или проблематична. Важен сегмент на посредното влијание на пресудите на ЕСЧП е ограничувањето на кариерното напредување на судиите чиишто пресуди биле адресирани со пресудите/одлуките на ЕСЧП.

6.2. ПРЕПОРАКИ

Дел од препораките дадени во истражувањето за имплементацијата на пресудите/одлуките на ЕСЧП за периодот 2006 - 2012 сè уште остануваат актуелни.⁴¹ Ова особено се однесува на препораките за формирање тело за следење на имплементацијата на пресудите на ЕСЧП кое ќе има поголема независност и самостојност во дејствувањето и транспарентност и информирање на јавноста за мерките што се преземаат во врска со имплементирањето на препораките на ЕСЧП, особено во однос на општите мерки насочени кон нормативни промени.

Извештаите на органите надлежни за имплементација на пресудите на ЕСЧП, треба да содржат суштински информации за дадените препораки и насоки, анализи кои ќе ја отсликаат реалната ситуација со репетитивноста на одделни прекршувања на ЕКЧП, иницијативи за нормативни и практични промени и за напредокот на државата во заштитата на човековите права и слободи. Со цел да се обезбеди поголема транспарентност во работењето на органите задолжени за имплементација на пресудите на ЕСЧП, потребно е во извештаите да бидат презентирани плановите за акција, како и мерките кои овие органи ги имаат предложено до соодветните органи и институции во насока на извршување на пресудите на ЕСЧП, со

⁴¹ <http://soros.org.mk/dokumenti/Kniga-7-Prsudite-treba-da-se%20implementiraat-mk.pdf> (стр. 83-)

посочување на степенот на прифаќање и спроведување на овие мерки.

Во образложенијата што се даваат во врска со менувањето на одредени закони, пожелно е да се реферира и кон пресудите на ЕСЧП, секогаш кога промената е релевантна за областа што е веќе спомената во некоја од пресудите.

Дел од препораките дадени во истражувањето за периодот 2006 - 2012 стануваат уште поважни, поради очигледното влошување на ситуацијата/практиката.

Неопходно е воведување на принципот „единство на постапките“, според кој како интегрален дел на судската постапка ќе се сметаат и претходните, пред сè административната, но и евентуалната постапка за медијација и слично, како и постериорната, односно извршната постапка. Воведувањето законски решенија со кои ќе се обезбеди единство на постапката е поврзано како со долготрајното траење на постапките, така и со постоењето ефикасен правен лек. Извршувањето на судските одлуки (особено кога станува збор за државните органи) го претвора правото во илузорно право.

Можноста за неограничен број „враќања“ на постапката на решавање на понизок суд, исто така остава простор за продолжување на траењето на постапката и ја доведува во прашање ефикасноста на правната заштита која им стои на располагање на граѓаните. Воведувањето на принципот „ограничено враќање“ од

суд со повисок кон суд со понизок ранг (слично на решението усвоено во Законот за управните спорови) може да биде прв чекор во таа насока.⁴²

Потребно е менување на процесните закони во сферата на правилата за прибирање, испитување и прифаќање на доказите и правилата за избор на сведоци и нивно сослушување, со цел да се овозможи конзистентно постапување, минимизирање на слободното судско уверување и елиминирање на арбитражноста. Нееднаквата поставеност на страните во судските процеси (особено кога една од страните е државата), во голема мера е поврзана со отсуството на јасна процедура и прецизни параметри врз основа на кои судијата ќе дозволи, односно ќе одбие изведување на конкретни докази или ќе даде верба или нема да даде верба на конкретни докази.

Потребни се промени во законската регулатива што се применува при истрага на случаи кога е индицирана тортура, односно повреда на членот 3 од ЕКЧП.

Потребни се промени во законската регулатива (особено во Законот за полиција)

⁴² Член . 42-е став 3) од Законот за управните спорови: Кога на седница на советот ќе се утврди дека пресудата против која е изјавена жалба се заснова на суштествена повреда на одредбите од овој или од друг закон или на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба, а пресудата веќе еднаш била укината, Вишиот управен суд ќе закаже расправа и мериторно ќе одлучи.”

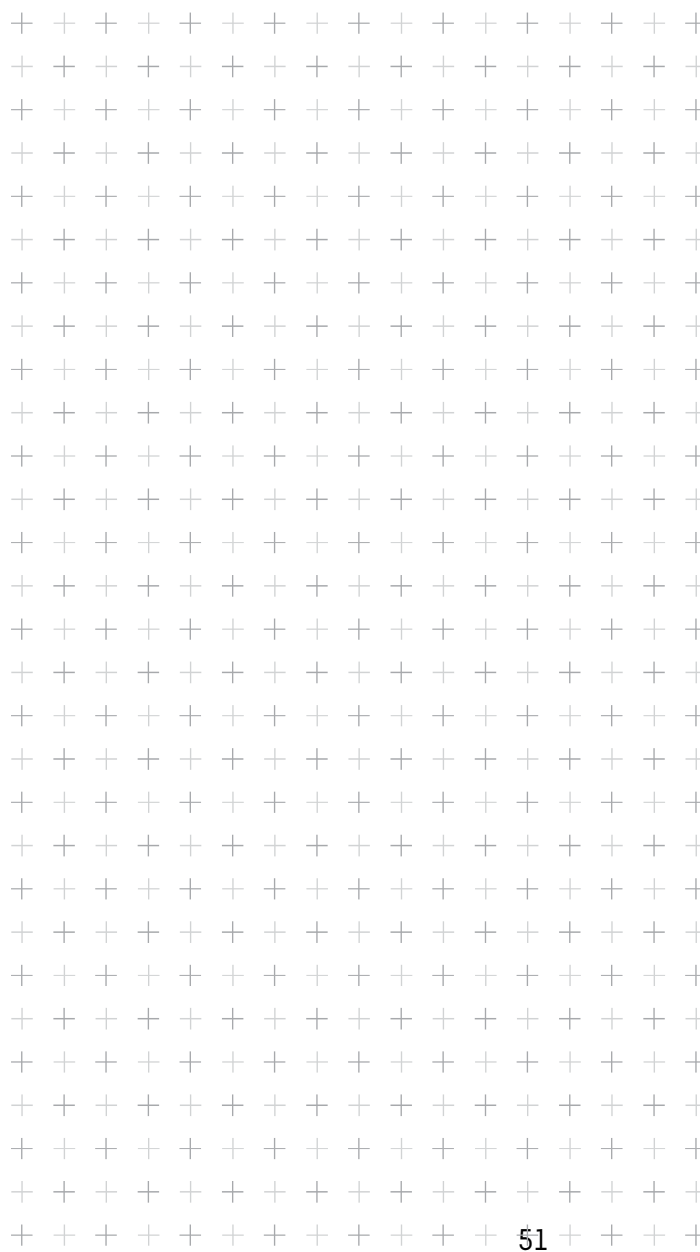
во врска со утврдувањето на професионалните стандарди, соодветната обука, регрутирањето и селекцијата, како и системот на одговорност сè до нивото на небрежност.

Неопходно е воведување (на подзаконско ниво) на принципот „нареден ден“, кој обезбедува продолжување на главната расправа во најкус можен рок, како и воведување на посебни, многу ригидни рокови за случаите што ќе бидат идентификувани како посебно сензибилни за која било од страните во спорот. Во овој контекст, треба да бидат воведени и соодветни одредби со кои ќе се адресира постоењето празни периоди (периоди во кои судот не презема никакви дејствија). Преиспитувањето на системот низ призмата на постоењето на вакви периоди би било прв чекор во евентуалната законска и институционална реформа која би ги адресирала на најсоодветен начин.

Квантитетот, меѓутоа и суштината (содржината) на промените што треба да бидат направени, укажуваат на потребата од скенирање на правосудството низ призмата на системските недостатоци, кои не можат да бидат отстранети со мали, поединечни зафати во одделни закони, туку со структурни промени на институционално и на нормативно ниво.

Пресудите на ЕСЧП (како оние кои се однесуваат на Македонија, така и оние кои се однесуваат на другите држави) во голема мера можат да помогнат во идентифи-

кувањето на системските слабости и во трасирањето на насоката на промената, а особено во воспоставувањето нови релации меѓу одделни правосудни структури, правосудните органи и другите државни органи и цивилното општество, како еден од контролните механизми.

АНЕКС 1 – КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ПРЕДМЕТИТЕ ЗА КОИ ЕСЧП ДОНЕЛ ПРЕСУДА ПРОТИВ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2013-2016 ГОДИНА.

1. ПРЕДМЕТИ ВО КОИ СЕ НАЈДЕНИ ПОВРЕДИ НА ЧЛЕНОВИТЕ 2 И 3 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

Меѓу предметите под овие членови, најпрвин треба да се издвои предметот *Китановски*, којшто се однесува на полициската злоупотреба и на непромисленото загрозување на животот на апликантот (животно-загрозувачко пукање во неговото возило) од страна на единицата Алфи. Ова е еден од ретките предмети во практиката на Европскиот суд разгледуван под членот 2, иако апликантот не бил физички повреден во инцидентот.

Понатаму, предметот *Хајрулаху* се однесува на тортура на апликантот и изнуда на негов исказ врз основа на кој потоа е осуден за терористички напад врз полициската станица во Бит Пазар. Станува збор за држење на апликантот *incommunicado* на непозната локација и негово малтретирање. Покрај повредата на членот 3, утврдена е и повреда на членот 6, односно правото на правично судење, со оглед на тоа дека исказите добиени со тортура се користеле и

биле ценети во текот на судската постапка која што резултирала со осуда на апликантот на казна затвор.

Потоа, предметот *Андоновски* се однесува на нарушени меѓусоседски односи и расправија на улица помеѓу апликантот и полицаец, негов непосреден сосед. За разлика од кривичната постапка која била поведена против апликантот за спречување на службено лице, постапката која тој ја повел против полицајците се одолжувала и завршила поради наводно откажување на апликантот од кривичниот прогон, иако тој на сите можни начини го порекнувал наводното откажување.

Особено карактеристичен е предметот *Аслани*, кој се однесува на полициска злоупотреба и целосна незаинтересираност на Јавното обвинителство за кривичен прогон на инволвираните, вклучително и на висок припадник на МВР, инаку сегашен градоначалник на Општина Ресен. Имено, во четири наврати Апелациониот суд ги укинува ослободителните пресуди, но по жалба предметот се враќа на повторно разгледување. Повеќе години по нејзиното започнување, постапката сè уште била во тек кога Европскиот суд одлучувал по предметот.

Конечно, предметот *Илиевска* се однесува на третман спротивен на членот 3 (ставање лисици и примена на физичка сила) при транспорт на апликантката во болница, во услови на нејзино привремено психичко растројство. Интересно е дека оваа

пресуда не содржи дел за релевантно домашно право.

2. ПРЕДМЕТИ ВО КОИ Е КОНСТАТИРАНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 5

Во предметот *Велинов*, апликантот бил прекршочно казнет за сообраќаен прекршок, а паричната казна, иако платена (со задоцнување), била заменета со казна затвор. При неговото приведување заради извршување на затворската казна, апликантот воопшто не бил информиран за причината за приведувањето, па затоа и не бил во можност веднаш да ја објасни својата ситуација и да ја разјасни настанатата забуна. Подоцна, неговата тужба за надомест на нематеријална штета била одбиена. Европскиот суд наоѓа повеќе повреди на членот 5, бидејќи со плаќањето на казната отпаднала правната основа за лишување од слобода, во моментот на лишување од слобода апликантот не бил информиран за причините за притворањето, ниту пак му бил досуден надоместок за најдените прекршувања.

Во случајот *Миладинови* станува збор за долготраен притвор кој до донесувањето на првостепената пресуда траел околу една година. Европскиот суд утврдува дека не е дадено соодветно и доволно образложение за притворот на апликантите, ниту пак имало контрадикторност и процедурална еднаквост во постапката за определување на мерката притвор.

3. ПРЕДМЕТИ ВО КОИ Е КОНСТАТИРАНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 6

Во дадениов период на разгледување, ЕСЧП продолжи со утврдување на повреди од различни аспекти, на членот 6 во предмети од најразличен вид и проблематика (кривична, граѓанска и управна материја). Всушност, се чини дека во македонските предмети пред Стразбур најзастапени се повредите на правото на правично судење, во сите негови аспекти. Предметите под членот 6 се особено значајни бидејќи содржат најразлични пораки кои се од огромно значење за подобрување на правниот систем. Истовремено, во нив честопати (имплицитно) се укажува на потребата од повторување на постапката, како поединечна мерка преку која вистински и доследно ќе се изврши пресудата во однос на апликантот кој е директно засегнат со неа.

Во овој контекст, најпрвин би требало да се спомене предметот *Пападакис* кој се однесува на повреда на членот 6 поради (не)можноста на одбраната (апликантот) да го испита и да се соочи со клучниот заштитен сведок (странски полициски агент). На апликантот не му е досудена правична отштета, но затоа во пресудата се содржани и одредбите за повторување на постапката по пресуда на Европскиот суд, со што имплицитно се испраќа порака дека доколку биде побарано, постапката би требало да се повтори.

Потоа, во предметот *Балажоски* е утврдена повреда на членот 6 поради нарушување на правната сигурност. Во текот на домашната постапка, Врховниот суд ја отфрлил како недозволена ревизијата поднесена од страна на апликантот поради вредноста на спорот, иако пред тоа во два наврата Врховниот суд мериторно пресудил по ревизиите поднесени од страна на спротивната страна. Не е досудена правична отштета, но ЕСЧП во своето образложение експлицитно наведува дека најсоодветна форма на сатисфакција би било повторувањето на постапката.

Во предметот *Стоилковска*, жалителката била задолжена да му надомести штета на својот работодавач по принципот на „објективна одговорност“, иако во другите пет идентични предмети против нејзини колеги, Апелациониот суд ги одбил тужбените барања на работодавачот. Судот наоѓа флагрантна судска неконзистентност, отсуство на механизам за надминување на таквата дивергентна судска практика и, следствено на тоа, повреда на начелото на правна сигурност. Досудена е правична отштета во висина на штетата со која жалителката била задолжена во домашната постапка, што е исклучително ретко за предмет во кој е утврдена повреда на членот 6.

Во предметот *Илџази*, ЕСЧП детално ги анализираше доказите (исказите на сведоците) и наодите на домашните судови. Притоа е утврдено дека апликантот бил осуден врз основа на индиректните до-

кази, без воопшто да бидат изведени исказите на сведоците на одбраната, што пак резултирало со оневозможување на апликантот ефективно да се брани во кривичната постапка. Во делот на пресудата во кој се содржи домашното право, е дадена одредбата од ЗКП која се однесува на повторување на постапката по пресуда на Европскиот суд, со што имплицитно се укажува на потребата од повторување на судењето.

На слична линија е и предметот *Душко Ивановски*, каде што е утврдена повреда поради недостиг на севкупна правичност, со оглед на несослушувањето на сведоците предложени од одбраната, како и поради недостиг на објективна непристрасност на вештачењата направени од страна на Министерството за внатрешни работи, кое е истовремено и орган што го иницирал кривичниот прогон против апликантот. Во овој предмет Судот експлицитно упатува на повторување на постапката, односно на судење *de novo*.

Во предметот *Митриновски*, како и во другите неколку пресуди што се однесуваат на постапката за разрешување судии (*Попоски и Дума, Јашкоски и Трифуновски и Геровска-Попчевска*) е утврден недостаток на непристрасност во постапката за разрешување. Станува збор за системското решение при одлучувањето за разрешување на судиите во Судскиот совет да учествува и членот на Советот кој ја иницирал постапката и дејствувал како своевиден „обвинител“ во постапката за

разрешување. И во овие предмети се укажува на повторување на постапката.

Предметот *Николова* се однесува на хроничниот проблем со долготраење на судските постапки, во конкретниов случај на вонпарничната постапка за определување надоместок за едно исто експроприрано земјиште. Всушност, станува збор за две посебни вонпарнични постапки кои се надоврзале една на друга и траеле севкупно околу 20 години. Должината на двете постапки била засметана во целина, како да станува збор за една единствена постапка, со што имплицитно му се укажува на Врховниот суд да не биде строго формален и секогаш да ги зема предвид сите специфики и околности при одлучувањето по барањата за заштита на правото на судење во разумен рок.

Предметот *Ефтимов* се однесува на долготрајната кривична постапка против апликантот (хирург) во врска со лекарска грешка. По повеќе укинувања, Врховниот суд - одлучувајќи по жалба - го осудил апликантот на ефективна казна затвор, на седница на којашто бил присутен само јавниот обвинител, а апликантот не бил ниту повикан, поради што покрај прекршување на правото на судење во разумен рок, се утврдува и процедурална нееднаквост на страните. И тука, со цитирање на соодветната законска одредба, имплицитно се укажува на потреба од повторување на постапката.

Предметот *Миткова* се однесува на управна постапка за надомест на трошоци за лекување во странство. Притоа, утврдена е повреда на членот 6 во делот на долго-то траење на постапката, како и отсуство на јавна усна расправа пред Управниот суд кога се разгледуваат спорни фактички прашања и кога предметот се разгледува од само една единствена судска инстанца.

4. ПРЕДМЕТИ ВО КОИ Е КОНСТАТИРАНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 8

Во пресудата по предметот *Поповски* е утврдено прекршување на позитивната обврска на државата да даде ефективна заштита на репутацијата на жалителот (вујко на расчинетиот владика Јован) во врска со содржината на текст објавен во медиум. Поради очигледни и тенденциозни одолжувања, кривичната постапка што ја иницирал апликантот против медиумот во кој биле изнесени клеветите едноставно била запрена поради апсолутна застареност на кривичниот прогон.

Во предметот *Митови* повторно е утврдено прекршување на членот 8 од аспект на позитивните обврски. Овој предмет се однесува на контакт-правата на таткото со своето дете, како и на родителите на таткото (бабата и дедото на детето) со своето внуче. Предметот исфрла на површина системски проблеми во врска со функционирањето на центрите за социјални работи, како и со неизвршување-

то на непаричните решенија донесени во управна постапка.

Во разгледуваниот период беше донесена и првата пресуда за лустрација, во која покрај повреда на членот 6 е утврдена и повреда на членот 8. Европскиот суд утврдува дека лустрацијата предвидувала премногу широко ограничување на можноста за вработување на жалителот (вклучително и во приватниот сектор), занемарување на возраста и начинот на неговото регрутирање за соработник на тајните служби и времето кое поминало од неговото впишување и отпишување од мрежата на соработници.

5. ПРЕДМЕТИ ВО КОИ Е КОНСТАТИРАНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 1 ОД ПРОТОКОЛОТ БР. 1

Предметот *Стојановски и др.* се однесува на постапката за денационализација на земјиште на кое додека трае постапката бил изграден објект (бензинска станица), што пак го менува карактерот на земјиштето и го оневозможува неговото враќање во сопственост на апликантите. При утврдувањето на повредата на членот 1 од Протоколот бр. 1, Европскиот суд утврдува дека во текот на домашната постапка биле изведени арбитражни заклучоци, како и тоа дека било дадено сумарно образложение без осврнување на клучните жалбени наводи, а била занемарена и релевантната домашна практика.

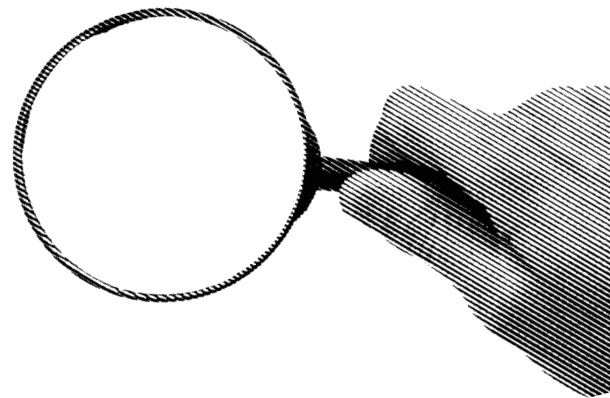
Во предметот *Арсовски и др.* станува збор за експропријација на земјиште (одземање на сопственоста) заради експлоатација на минерална вода. Европскиот суд утврдува повреда на сопственичките права бидејќи домашните органи и судови целосно го занемаруваат принципот на пропорционалност. Имено, на апликантите им бил доделен крајно низок надоместок за експроприраната недвижност, а притоа не било дадено образложение зошто во дадениот случај не би била соодветна помалку рестриктивна мерка по однос на сопственичките права (закуп), иако домашното законодавство предвидувало таква можност.

Конечно, во предметот *Андоноски* станува збор за одземање на сопственост, и тоа на возилото на апликантот-возач, бидејќи со истото биле пренесувани нелегални емигранти, иако апликантот не бил кривично гонет и во постапката имал својство на сведок. Одземањето на возилото било направено врз основа на одредба содржана во Кривичниот законик која императивно одредува автоматско одземање на средствата со коишто било извршено конкретното кривично дело. Токму ваквото законско решение оневозможило домашните судови да направат каква било анализа на пропорционалноста на мерката конфискација во дадените околности и ги обврзувало само автоматски да ја применат.

На крајот, би требало да се спомне и предметот *Митевски* кој се однесува на плаќање на закупнина за поранешен општествен стан којшто апликантот во меѓувреме го приватизирал од Република Србија (предметот е поврзан и со сукцесија на имотот на поранешната СФРЈ). Предметот бил завршен со одлука врз основа на унилатерална декларација во која Владата ја признала повредата на член 1 од Протокол бр. 1, како и на член 6 (по однос на долгото траење на постапката).

АНЕКС 2 – ПРЕПОРАКИ И ЗАБЕЛЕШКИ НА ЕСЧП ПО ГРУПИ НА СЛУЧАИ

Во табелата е направено групирање на случаите во согласност со директните препораки дадени од страна на ЕСЧП, како и посредните препораки (дадени во вид на перцепции, мислења, ставови, сугестии) дадени во текстот на анализата на случајот. Посредните препораки не се директно поврзани со членот за кој се врзува пресудата, односно за предметот на постапката што се води пред судот.

ЕСЧП ЗАБЕЛЕШКА ИЗРЕЧЕНА ВО ПЕРИОДОТ ДО 2013 ГОДИНА	СЛУЧАИ ВО ПЕРИОДОТ 2013-2015 ГОДИНА	ПОСЕБНО НАГЛАСЕНА ДИМЕНЗИЈА НА СЛУЧАЈОТ	СЛУЧАИ ВО ПЕРИОДОТ ДО 2013 ГОДИНА
ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ПРАВНИОТ СИСТЕМ		Детална анализа на случаите е дадена во книгата „Пресудите (треба да) се имплементираат“ (http://soros.org.mk/dokumenti/Kniga-7-Presudite-treba-da-se%20implementiraat-mk.pdf)	<i>Атанасовиќ, Ристеска, Огражден, Аци- Сприковски, Крсто Николов, Арсов, Личков, Марковски, Милошевиќ, МЗТ Леарница, Ризова, Дика, Доцевски, Михајловски, Сали, Стојанов, Стојковиќ, Зибери, Димитриева, Ѓозев, Маневски, Јосифов, Илиевски, Ристеска, Паризов</i>

<p>+ Судање во разумен рок и интегрално сметање на роковите</p> <p>+ Неактивност на судовите</p> <p>+ Случаи со посебен сензитивитет</p> <p>+ Неконзистентно судство</p> <p>+ Донесување контрадикторни пресуди (дури и без образложение)</p>	<p><i>Николова; Миткова</i></p> <p><i>Велинов; Поповски; Аслани; Митови (родителско право); Ивановски (лустрација, малолетник);</i></p> <p><i>Балажоски; Стоилковска;</i></p>	<p><i>Николова: „...[Европскиот] Судот пресмета дека [административната] постапка започнала во јули 1989 година, а [судската] разрешница се случила во март 2009 година, што значи дека сите постапки [заедно], односно постапките на сите три нивоа траеле речиси 20 години...“</i></p> <p>+ <i>Митови: Подривањето на правниот лек [се прави] со „развлекување“ на времето [до застарување]</i></p> <p><i>„...ист суд поинаку го применил правото во однос на исти факти... Грубата недоследност во примената на домашното право резултира единствено со подривање на кредибилитетот на судовите и ја слабее довербата на јавноста во правосудниот систем...“</i></p>	
<p>ДЕКЛАРАТИВНО НОСЕЊЕ НА ЗАКОНСКИТЕ ИЗМЕНИ</p>			
<p>+ Неиздржани толкувања на законите</p>	<p><i>Аслани; Хајрулаху</i></p>	<p>Постапката пред Врховниот суд за неразумен рок е недоволно решение во услови кога се развиваат неиздржани толкувања на законите</p>	

<p>СЕРИОЗЕН НЕДОСТИГ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ</p>			<p><i>Зибери, Ѓозев, Маневски, Велова, Блаже Илиевски, Бочварска, Камбери, Настеска, Гроздановски, Фетаовски, Паком Слободан, Бајалциев, Трампевски</i></p>
<p>+ Неефикасна службена истрага или неспроведување службена истрага (од аспект на чл. 6, а во врска со чл.3 од ЕКЧП)</p> <p>+ Број на повторувања</p> <p>+ Власта како фактор наспроти принципот на „еднаквост на оружјето“;</p>	<p><i>Китановски; Илиевска; Андоновски; Хајрулаху; Аслани</i></p> <p><i>Аслани</i></p> <p><i>Душко Ивановски; Ефтимов</i></p> <p><u>ЛУСТРАЦИСКИТЕ СЛУЧАИ:</u></p> <p><i>Ивановски</i></p>	<p>„...[Европскиот] суд нагласува дека не смее да се очекува од жртвите на наводните прекршувања сами [со приватна тужба] да ги гонат службените лица на државата. Тоа е должност на јавниот обвинител кој е подобро позициониран во таа насока...“</p> <p>Намерно развлекување на судската постапка, кривична постапка поведена по приватна тужба</p> <p><i>Ивановски:</i> „...изјавата [за јавност] на Премиерот [од 24.9.2010] е сама по себе во спротивност со поимот „независен и непристрасен суд“, во смисла на членот 6/1 на Европската конвенција за човековите права...“</p>	<p><i>Јашар, Целадинов, Сулејманов, Трајкоски, Ел-Масри</i></p>

<p>+ Различни функции во судскиот систем („Кадија те тужи - кадија те суди“); нема одредба против судир на интереси во подзаконските акти на РСС и ВСМ</p>	<p><u>СЛУЧАИТЕ НА СУДИИТЕ:</u> <i>Митриновски, Лазаровски, Попоски и Дума, Јакшовски и Трифуновски, Геровска-Попчевска</i></p>	<p><i>Дума</i> / повторување на дел од пресудата како образложение во одлуката на Судскиот совет: „...Основите за нејзиното разрешување [во одлуката на РСС] се идентично формулирани како оние во барањето за разрешување поднесено од Министерот за правда, со... Второстепениот панел на Врховниот суд ја поддржал одлуката на РСС по истите основи за разрешување...“ <i>Јакшовски и Трифуновски:</i> „... Фактот дека оспорениот член на РСС бил само еден од 15-те члена, во овие услови, не може да доведе до поинаков заклучок...“</p>	
<p>ИЛУЗОРНО ПРАВО</p>			<p><i>Јанкуловски, Крсто Николов, Пецеви, Савов, Бочварска, Камилова, Петкоски, Нешовски, Николов, Думановски, Петкоски</i></p>
<p>+ Неимплементација на судските одлуки</p>	<p><i>Митови</i></p>	<p>На пример: „...властите не презеле никакви мерки да создадат потребни услови за извршување на овие наредби“ <i>(Митови)</i></p>	

<p>+ Административните органи посилни од судовите</p>	<p><i>Миткова, Стојановски и др.</i></p>	<p>На пример: „Правниот лек даден според член 13 мора да биде „ефективен“ во практиката исто како и во законот, особено во смисла на тоа дека неговото извршување не смее да биде неоправдано отежнато со акти на пропуштање од страна на властите ...“ (во дадениот случај не би била соодветна)</p>	
<p>АПСУРДНО ПРАВО</p>			<p><i>Петкоски, Спасовски</i></p>
<p>+ Прогласување ненадлежност без назначување чија е надлежноста</p> <p>+ Упатување post festum на друга правна линија (изговор на судот дека странката имала на располагање друга, подобра правна постапка, но нејзините рокови веќе истекле)</p>	<p><i>МИТОВИ</i></p> <p><i>Ивановски</i></p>	<p>„...[Европскиот] суд нагласува дека Владата не му посочи на [Европскиот] суд ниту еден правен пропис или практика на домашните органи, во смисла на тоа кој орган би бил надлежен за спроведување на административните наредби за контакти на Центарот [за социјални прашања]...“</p> <p>Во процената на ЕСЧП се истакнува дека: „... [Европскиот] суд уште еднаш нагласува дека кога постојат неколку потенцијално ефикасни правни лекови, од странката смее да се бара да преземе само еден од нив ...“</p>	

<p>АРБИТРАЖНО ПРАВО / СЛОБОДНАТА СУДСКА ОЦЕНКА НА ДОКАЗИТЕ („подарување верба“)</p>	<p><i>Андоновски; Велинов</i></p>	<p>Арбитражноста се спомнува во поголем број од одлуките на ЕСЧП и се става во корелација со повредата на различни членови од Конвенцијата во конкретни случаи</p>	<p><i>Трамповски, Горгиевски, Зибери, Николов</i></p>
<p>+ Индиректни докази</p> <p>+ Необразложени одлуки на Апелација и на ВСМ</p> <p>+ Недопустлив доказ</p> <p>+ Толкување спротивно на елементарната логика</p>	<p><i>Пападакис</i></p> <p><i>Илџази; Миладинов и др.</i></p> <p><i>Хајрулаху</i></p> <p><i>Ивановски</i></p>	<p>На пример: „Судот заклучи дека немало ниту адекватни спротиставени фактори, ниту силни процедурални бариери за да се обезбеди фер и соодветно проценување на релевантноста на доказите дадени од страна на прикриениот сведок“ <i>(Пападакис)</i></p> <p>На пример: „...доказите и аргументите на странката во врска со отсуството на негова согласност <u>домашните судови ги отфрлиле како правно нерелевантни...</u> [Од друга страна]... задолжителен услов за лустрација е <u>да не постоела принуда врз одноското лице...</u> [Следствено] се <u>работи за суштински фактор...</u> Произлегува дека анализите на домашните власти во овој случај не биле и не би можеле да бидат доволни за да го поминат тестот на <i>потребно за едно демократско општество</i>“. <i>(Ивановски)</i></p>	

ЗАГРОЗУВАЊЕ НА ЖИВОТОТ И МАЛТРЕТИРАЊЕ	<i>Китановски, Аслани, Хајрулаху, Илиевска, Андоновски</i>		<i>Ел-Масри, Сашо Ѓорѓиев</i>
МЕРКАТА ПРИТВОР КАКО КАЗНА	<i>Миладинов и др.</i>		<i>Митревски</i>
ЗАГРОЗУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА СОПСТВЕНОСТ	<i>Андоноски, Арсовски и др., Стојановски и др.,</i>	Арсовски „...Во постапките пред домашните судови, во ниту еден момент не се објаснило како е во интерес на државата една приватна компанија да експлоатира минерална вода и за таа цел морало да се експроприра земјиштето од законскиот сопственик...“	Mutatis mutandis: <i>Бочварска, Веселинов, Џидровски, Јанкуловски</i>

ЗАБЕЛЕШКИ ИЗРЕЧЕНИ ОД СТРАНА НА ЕСЧП ВО ПЕРИОДОТ 2013-2015 ГОДИНА			
ВСМ КАКО ИЗВОР НА НАРУШЕНА ПРАВНА СИГУРНОСТ	<i>Балажовски; Стоилковска; Велинов</i>	<i>Балажовски: „... [Европскиот] суд смета дека контрадикторните одлуки на Врховниот суд во ист случај и со иста материјална надлежност се во спротивност на принципот на правна сигурност. Донесувајќи различни одлуки за ист случај во ист вид постапка и на тој начин фактички отповикувајќи ги своите претходни одлуки без образложение, па дури и без спомнување на тие претходни одлуки, Врховниот суд сам по себе станува извор на [правна] несигурност. Едновремено, со тоа и го прекршува принципот на правна сигурност вграден во членот 6/1 на Европската конвенција за човековите права.“</i>	
„ЕКОНОМСКО РОПСТВО“	<i>Велинов</i>	<i>Велинов: „...Важноста на правото на слобода бара државата да ги преземе сите неопходни мерки за да се избегне нечија слобода да биде ограничена, освен кога е крајно неопходно...“</i>	

<p>ОШТЕТА ЗА ПРОТИВПРАВНО ЛИШУВАЊЕ ОД СЛОБОДА</p>	<p><i>Велинов</i></p>		
<p>ОТСУСТВО НА УСНА РАСПРАВА</p>	<p><i>Миткова, Миладинов и др.</i></p>	<p><i>Миткова: „...[Европскиот] суд понатаму констатираше дека ... Врховниот суд ... повеќепати го вратил случајот [на првостепениот суд] поради контрадикторни докази по прашањето дали странката можела медицински да биде третирана во земјата... смета[јќи] дека се работи за пресудно прашање... [како и] дека странката барала од судот усна расправа на која ќе бидат распрашани сведоците... Административниот суд, сепак, без образложение одбил одржување на усна расправа... [Оттука, Европскиот] суд не е убеден дека постоеле исклучителни околности што би оправдале неодржување на усна расправа. Следствено, има прекршување на членот 6/1 од Европската конвенција за човековите права...“</i></p>	

